

ΕΛΕΥΘΕΡΟΠΟΛΙΣ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΤΩΝ ΑΡΜΕΝΩΝ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ ΧΑΝΙΩΝ

ΧΡΟΝΟΣ 23^{ος} • ΦΥΛΛΟ 89^ο • ΑΠΡΙΛΙΟΣ, ΜΑΪΟΣ, ΙΟΥΝΙΟΣ 2018 • ΤΙΜΗ 0,01 ΕΥΡΩ • ΣΟΥΛΙΟΥ 124 ΤΚ 173 42 ΑΘΗΝΑ

Ανοίγεις τα χέρια

Αχ αυτός ο ασυμμάζευτος χώρος, ανάμεσα σε τόσους ανθρώπους, μάνα, πατέρα, αδερφός αδερφή, άντρας, παιδί, κι άλλο παιδί, ομιλίες, χαρές, γέλια, φωνές-όλοι βιάζονται, όλοι κάτι ζητούν με τα μάτια τους, σε κοιτάζουν, μα εσύ μες στη βιασύνη σου δεν τους βλέπεις...

Έγινες ένα ρομπότ: μαγειρεύεις, ετοιμάζεις το μάθημα, σιδερώνεις, μπαίνεις στο μπάνιο και πιάνεις τη μύτη, τα ξεχασμένα άπλυτα στην κάτασπρη τσάντα με τα χαζά αυτοκόλλητα διαμαρτύρονται, δεν έχεις χρόνο, κλειστές αγκαλιές, αμέτρητες κλειστές αγκαλιές και χαμένες ματιές η ζωή σου.

Γιατί τις απόφυγες; Τι να έλεγαν άραγε; Χαρά, λύπη ή πόνο ανείπωτο; Δάκρυ που κύλισε ή φλόγα και πάθος που χάθηκε περιμένοντας; Ποιος κουράστηκε, ποιος βαρέθηκε και ποιος έφυγε; Ποιο παράπονο δεν αφουγκράστηκε; Ποια αγκαλιά σου δεν άνοιξε ... Πόσα δεν πήρες και προπάντων πόσα δεν έδωσες;

- Να τα μετρήσεις... Άσε τα ρούχα στο πάτωμα, τα πεταμένα παιγνίδια, τα βιβλία στον καναπέ... Χρειάζεσαι κι εσύ λίγο χώρο. Άφησε και το πλυντήριο. Και χρόνο χρειάζεσαι. Στριμωγμένη ζωή... Θυμώ, λυγμοί κι άλλοι κατατρεγμοί σε μύριες γωνίες, χίλιες μικρές αγωνίες.

Ούτε τ' αεροπλάνο δεν πρόλαβες... Μπορεί και να μην ήθελες να το πρόλαβεις... Ετοιμάζεις συνεπαρμένη τα βαφτίσια της κόρης σου, τις μικρές αυτοσχέδιες μπομπονιέρες, τα υφαντά σακουλάκια, τα μπουκαλάκια το τσίπουρο, δυο τρία φιστίκια κι ανάμεσα μικρά κάτασπρα κουφέτα...

Πού χρόνος για πτυχία και τελετές αποφοίτησης...

Κι όταν έφτασε το «χαρτί» το στρίμωξες και το ξέχασες ανάμεσα σε μικρές ανημποριές, μεγάλες δικαιολογίες και προσμονές, σκονισμένα βιβλία. Ούτε να το κοιτάξεις δεν πρόλαβες, προσπλωμένη μια ζωή σε δυο ολοφώτεινα παιδικά μάτια να μην κυλήσει το δάκρυ τους, να πνίξεις στον κόρφο σου το λυγμό τους, να γίνει δικός σου βρόγχος ο πόνος τους, κι η απορία τους δική σου ανησυχία.

Ούτε λόγος ν' αρθρώσεις τη δική σου μικρή ιστορία, κουκουλιάζεις σήμερα πάλι σε μια μικρή γωνία της κουζίνας σου, ανάμεσα σε προγραμματισμούς και μαγειρέματα «**Πού είσαι γιαγιά;» καλά τον κόσμο στην πόρτα η εγγονή σου...**

Ανοίγεις τα χέρια σ' όσα δεν πρόλαβες, σε όσα στέρησες και σ' όσα στερήθηκαν.

Ανοίγεις τα χέρια και κλείνεις όλες τις χάρες και τις χαρές της Ζωής στην αγκαλιά σου!

Αφιερωμένο στην κόρη μου και την εγγονή μου.

Πόπη Γαβριλάκη - Λαμπρινέα

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 2018

Η αγαπημένη της γιαγιάς

Ο Γεώργιος Ιακωβίδης (Λέσβος 1853-Αθήνα 1932), διακεκριμένος ζωγράφος της Σχολής του Μονάχου, υπήρξε διευθυντής της Εθνικής Πινακοθήκης, καθηγητής και διευθυντής στη Σχολή Καλών Τεχνών.

Όπως σημειώνει η διευθύντρια της Εθνικής Πινακοθήκης, Μαρίνα Λαμπράκη - Πλάκα, «ο Ιακωβίδης δεν ήταν επαναστάτης. Υπήρξε όμως σπουδαίος τεχνίτης, απaráμιλλος σχεδιαστής. Κυρίως, μας αποκάλυψε με την τέχνη του έναν κόσμο βαθιά ανθρώπινο, πλούσιο σε αισθήματα και συγκινήσεις».

Ο Ιακωβίδης διακρίθηκε σε πολλά είδη (νηογραφία, προσωπογραφίες, νεκρές φύσεις κ.ά) που τον έφεραν να διορίζεται «αριστίνδιν» στην Ακαδημία Αθηνών, το 1926 που ιδρύθηκε. Κυρίως όμως έγινε γνωστός και κοσμαγάπητος ως ζωγράφος της παιδικής ηλικίας.

Στην «αγαπημένη της γιαγιάς», ο Ιακωβίδης αναδεικνύει τη βαθιά ανθρώπινη σχέση που συνδέει το εγγόνι με τον παππού και τη γιαγιά, οι οποίοι με πολλή αγάπη και τρυφερότητα αφιερώνουν ένα σημαντικό μέρος της ζωής τους στα παιδιά των παιδιών τους. «Η

«**Η αγαπημένη της γιαγιάς**»: έργο της ώριμης εποχής του Γ. Ιακωβίδη.

σκηνή ξετυλίγεται μπροστά σε έναν άσπρο τοίχο που δημιουργεί έντονη αντίθεση με το σκουρόχρωμο κύριο θέμα. Όλα έχουν ζωγραφιστεί με αξιοθαύμαστη γνώση του σχεδίου, του χρώματος, του φωτός, και με βαθιά διαίσθηση της ψυχολογίας των σχέσεων των δύο ηλικιών».

Με ιδιαίτερη ευαισθησία και ποιητικότητα η Πόπη Γαβριλάκη περιδιαβαίνει τη ζωή της, για να «κλείσει όλες τις χάρες και τις χαρές της Ζωής» ανοίγοντας τα χέρια για μια αγκαλιά της εγγονής της. Ο

ζωγράφος Γιώργος Ιακωβίδης, επιβεβαιώνει την βαθιά αυτή σχέση της γιαγιάς με την εγγονή, στον πίνακά του «Η αγαπημένη της γιαγιάς», που της τον αφιερώνουμε!

«**Ε**»

Στο τεύχος που έχετε στα χέρια σας, μπορείτε να διαβάσετε...

- ❖ **σελ. 2:** Αρμενιανή κουζίνα
- ❖ **σελ. 3:** Η Ροδαρά μας, του Χαράλαμπου Ελευθεροπολίτη
- ❖ **σελ. 4 & 5:** Από το κέντρο στο απόκεντρο, της Κικής Βασσάλου
- ❖ **σελ. 6-7:** Το Γραμματσάκι μας, του γερω-Χαράλαμπου
- ❖ **σελ. 8&9:** Οι παλαικές μας φωτογραφίες
- ❖ **σελ. 10-11:** Φτου και βγαίνω του Μανώλη Πιπεράκη
- ❖ **σελ. 12:** Ο Ηλίας Χατζηδάκης μας

- συστίνει το Κραβ Μαγκά, της Κικής Βασσάλου
- ❖ **σελ. 13:** Η εκδρομή του συλλόγου μας, της Μαριάννας Γαλανάκη
- ❖ **σελ. 14:** Αυτοί που φεύγουν...
- ❖ **σελ. 14:** Γυμνάσιο Βάμου
- ❖ **σελ. 15:** Έλα παππού να σου δείξω τ' αμπελοχώραφά σου, του Γιάννη Τερεζάκη
- ❖ **σελ. 15:** Επιστολές
- ❖ **σελ. 16:** Κοινωνικά, Επιτυχίες, Δωρεές, Ειδήσεις

Η «Ελευθερόπολις» εύχεται στους Αρμενιανούς και στους φίλους της, καλό καλοκαίρι και καλές διακοπές που να περιλαμβάνουν

επίσκεψη στο ιστορικό και πανέμορφο χωριό μας, που τόσο νοσταλγούμε, με υγεία, διασκέδαση και επιστροφή στα ήθη και έθιμά μας.

ΑΡΜΕΝΙΑΝΗ ΚΟΥΖΙΝΑ

Γεμιστά και ντολμάδες με αμπελόφυλλα και κολοκυθοανθούς

ΥΛΙΚΑ

- περίπου μισό κιλό αμπελόφυλλα
- περίπου 750 γραμμάρια ρύζι
- Ανθοί από κολοκυθιές
- 2 κρεμμύδια μεγάλα
- 3-4 κολοκυθάκια
- 3-4 μελιτζάνες
- 5-6 ντομάτες μέτριες, ώριμες
- 2 φλιτζάνες λάδι
- αλάτι, πιπέρι, δυόσμο, μαϊντανό, και μάραθο

ΕΚΤΕΛΕΣΗ

Βράζουμε νερό και ρίχνουμε μέσα τα αμπελόφυλλα για λίγο να μαραθούν. Τα στραγγίζουμε και ετοιμάζουμε τη γέμιση. Ξεκουφώνουμε με ένα κουτάλι τις ντομάτες κόβοντάς πρώτα από τη μεριά του κοτσανιού, τα κολοκύθια τις μελιτζάνες και κρατούμε το εσωτερικό από τις ντομάτες. Για όσους δεν αρέσουν οι μελιτζάνες ή και τα κολοκύθια μπορούν να μην βάλουν.

Βάζουμε το ρύζι σε μια λεκάνη. Τρίβουμε τα κρεμμύδια και το εσωτερικό από τις ντομάτες και τα ρίχνουμε όλα στο ρύζι. Αν το εσωτερικό από τις ντομάτες είναι λίγο μπορούμε να συμπληρώσουμε με μια δυο ντομάτες ή με λίγη ντοματάδα. Προσθέτουμε

το δυόσμο το μαϊντανό, και το μάραθο φιλοκομμένα, το αλάτι, το πιπέρι, και το λάδι και ανακατεύουμε. Αν σε κάποιους δεν αρέσει ο μαϊντανός μπορούν να μη βάλουν ή να τον αντικαταστήσουν με βασιλικό, το χαρακτηριστικό άρωμα, στο χωριό μας τουλάχιστον, το δίνει το μάραθο, που είναι άφθονο και ο δυόσμος.

Τυλίγουμε το μείγμα στα αμπελόφυλλα, διπλώνοντας πρώτα από τα πλάγια και μετά κυλινδρικά.

Το ίδιο γίνεται και με τους κολοκυθο-

ανθούς. Γεμίζουμε τις ντομάτες τα κολοκυθάκια, και τις μελιτζάνες.

Τακτοποιούμε πρώτα τις μελιτζάνες τα

κολοκύθια και τις ντομάτες στο τσιγάκι αφού στρώσουμε πρώτα μερικά αμπελόφυλλα, ή μερικά κλωνάρια μάραθο στον πάτο για να μην κολλήσουν, και μετά τους ανθούς και τα αμπελόφυλλα. Σκεπάζουμε με ένα πιάτο, ρίχνουμε νερό να τους καλύψει και τους αφήνουμε να βράσουν μέχρι να ψηθούν. Στην αρχή έχομε πιο δυνατή φωτιά αλλά όταν βράσουν την χαμηλώνουμε.

Η ίδια συνταγή γίνεται και στο φούρνο, αντί δηλαδή τσιγάκι, να τοποθετηθούν στο ταψί, μόνο που χρειάζεται προσοχή να μην καούν τα αμπελόφυλλα, και γι αυτό τα βάζουμε ανάμεσα στις ντομάτες.

Χοχλιοί με πατάτες και κολοκυθάκια

ΥΛΙΚΑ

- 1 κιλό χοχλιούς
- 6 μέτριες πατάτες
- 5 κολοκυθάκια
- 3 μέτριες ώριμες τομάτες

Η "Ε" ενημερώνει ότι η ύλη για το επόμενο φύλλο θα πρέπει να έχει φτάσει στην εφημερίδα μέχρι 24/08/2018.

ελευθερόπολις

Τριμηνιαία έκδοση του Συλλόγου
Αρμενιανών Χανίων
«Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ»
Εκδίδεται με τη συνεργασία
της Τοπικής Κοινότητας Αρμένων

ΚΩΔΙΚΟΣ 4125

Εκδίδεται και διευθύνεται
από συντακτική επιτροπή.

Δωρεές στον Τραπεζικό λογαριασμό
Εθνικής Τράπεζας
GR9001101560000015676103433

Εκδότης-Διευθυντής:

Γιάννης Σ. Τσακίρακις
Σουλίου 124, 173.42 Αγ. Δημήτριος
Τηλ. 210-99.16.613
Email: itsakir@otenet.gr
www.armenoi.gr
ISSN 1109-3056

- 1 νεροπότηρο λάδι
- 1 μεγάλο κρεμμύδι
- αλάτι, πιπέρι
- 1 ματσάκι μαϊντανό
- 2 σκελίδες σκόρδο αν σας αρέσει

ΕΚΤΕΛΕΣΗ

Οι χοχλιοί πρέπει να είναι χοντροί (γερόντοι) και όχι μπόμπολα ή λιανίδες. Καθαρίζουμε καλά τους χοχλιούς έναν έναν, ώστε να αφαιρεθεί το στούμπωμα (η μεμβράνη) που σχηματίζεται στο στόμα της κούπας (κελύφους), και τους βάζουμε για λίγη ώρα σε νερό. Στο νερό τους καθαρίζουμε ξανά από τυχόν υπολείμματα από το στούμπωμα. Οι χοχλιοί χρειάζονται προσεκτικό πλύσιμο να καθαρίσουν καλά, και

να απομακρύνουμε κάποιο χαλασμένο. Πρέπει επίσης να προσέξουμε να μην «περπατήσουν» από την υγρασία.

Μόλις κάψει το λάδι στην κατσαρόλα ρίχνουμε τους πλυμένους χοχλιούς, το κομμένο κρεμμύδι και τ'αφήνουμε να τσιγαρισθούν για 2-3 λεπτά.

Προσθέτουμε την τριμμένη τομάτα, μαϊντανό, σκόρδο, το αλάτι, το πιπέρι.

Μετά, βάζουμε τις πατάτες χοντροκομμένες, και τα κολοκυθάκια σε χοντρές ροδέλες να βράσουν σε μέτρια φωτιά για περίπου 20 λεπτά. Αν χρειασθεί, προσθέτουμε στη διάρκεια της βράσης λίγο νερό.

Γ.Τ.

Η ροδαρά μας

Πέμπω σας χαιρετίσματα ένα ματσάκι ρόδα.

της Ροδαράς
τούτης τα ρόδα
τα κορφολογά
'πο τα περιβόλια
της γραφής
ο Χαράλαμπος
Ελευθεροπολίτης

Μαντινάδες

Επήραμε τη ροδαρά
κι αφήκαμε τα ρόδα
κι αφήκαμε τη γειτονιά
σαν κουρσεμένη χώρα.

Ανοίξετε τα πόρτεγα,
ανατολή και δύση
να 'ποδεχθείτε το γαμπρό,
τ' όμορφο κυπαρίσσι.

Ανοίξετε τ' αρχοντικό,
τ' αρχοντομαθημένο
με ρόδα δάφνες και μερτιές
το 'χουνε στολισμένο.

Ανοίξετε την πόρτα σας
τη σιδεροδεμένη
να δούμενε τη νύφη σας
την πολυπαιμένην.

Ας είναι καλορρίζικα
στη νύφης τα στρωμάτσα
αγγέλοι τα λευκάνανε
κι οι κοπελιές τα ράψα.

Σαν τον κισσό όπου κολλά
στο δέντρο και ξαπλώνει,
να σμίξ' η νύφη το γαμπρό
και να ριζοσκελώσει.

Όστε να στέκουν τα βουνά
η γης κι η γ-οικουμένη
να ζει η νύφη κι ο γαμπρός
και καλοκαρδισμένοι.

Βασιλικέ μου πράσινε,
φέρε τη μυρωδιά σου,
να πάρ' η νύφη κι ο γαμπρός
κι έχει κι η-γ-αφεδιά σου.

Φέρετε τους βασιλικούς
κι όμορφους καντιφέδες,
και τον παστό στολίσετε
ρόδα και μενεξέδες.

Βασιλικό κι αρισμαρί,
νεραντζαθούς και ρόδα
φέρετε να κρεμάσομε
εις του παστού τη ρόδα.

Όντα σ' εγέννα η μάνα σου
όλα τα δέντρ' ανθούσα,
και τα πουλάκια στσι φωλιές
εγλυκοκελαιδούσα.

Όντα σ' εγέννα η μάνα σου
ο ήλιος εκατέβη,
και σου 'δωσε την ομορφιά
και πάλι μετανέβη.

(**Παύλος Βλαστός**, «Ο γάμος εν Κρήτη. Ήθη και έθιμα Κρητών», εκ του τυπογραφείου Π.Δ. Σακελλαρίου, Αθήνα 1893)

Αινίγματα

Στο γκέλι κρέμεται,
κι αν πέσει δεν γιατρεύεται
(ιγυιλρω οι)

Χιλιόκομπο, χιλιόδετο, χίλια
να πεις δε βρίσκεις
(ουιοραυ ο)

Όφισ ρουφά τον ποταμό κι ο
ποταμός τον όφι, και στην κορφή
του ποταμού καράβι αρμενίζει
(ιγυιη οι ιρω ιγυιλρω οι)

(**Γεώργιος Πάγκαλος**, «Περί του γλωσσικού ιδιώματος της Κρήτης», τόμ. 7: «Τα Λαογραφικά», Κέντρο Ερεύνης Ελληνικής Λαογραφίας της Ακαδημίας Αθηνών, Αθήνα 1983)

Αθιβολές

«Είπεν ο Κύριος...»
Ένας πρωτάρης παπάς, όταν
ήρθε η ώρα να διαβάσει το
Ευαγγέλιο, άρχισε να ψάχνει
να βρει το μέρος που είχε
σημαδέψει από την προ-
γούμενη μέρα, βάζοντας ένα
χαρτάκι ανάμεσα στις σελίδες.
Δεν έβρισκε όμως το σημάδι.
Στο μεταξύ έλεγε:

--«Είπεν ο Κύριος...»

--«Είπεν ο Κύριος...»

--«Είπεν ο Κύριος...». Και για
να προσθέσει δε και κάτι άλλο,
συνέχιζε:

--«Είπεν ο Κύριος..., θα έλθει

καιρός που τα αμπέλια έσο-
νται χλωρά, τα δε σπαρμένα
ξηρά...». Και ξανά:

--«Είπεν ο Κύριος..., θα έλθει

καιρός που τα αμπέλια έσο-
νται χλωρά, τα δε σπαρμένα
ξηρά...». Και πάλι:

--«Είπεν ο Κύριος...».

Και δώστου κι έψαχνε κατα-
κόκκινος, ιδρωμένος από τη
σφίξη του, ώσπου κάποιος
από το εκκλησίασμα έχασε την
υπομονή του και τον ρωτά:

--«Μα ίντα-πε δα στο τέλος ο
Κύριος;»

--«Να τον πάρει ο διάολος
αυτόν που χάλασε τη σημα-
δούρα!» ξέσπασε ο παπάς.

(**Αριστ. Ι. Κριάρης**, «Αθιβολές», τόμ. Α', εκδ. Κνωσός, Αθήνα 1976, σ. 141)

Αλόγου χάριν «Ερωτόκριτος», B 2379-2456

(Κρήτη, γύρω στα 1610)

Ήρθαν κι οι δυο με μίαν καρδιά σκύλινην κι εκτυπήσα
τσικονταρέτσι δυνατές και φοβερές περίσσα.
Του Κυπριώτη το βαρύ και δυνατό κοντάρι
στον ίδιον τόπον του 'δωκεν, οπού 'τον το ψυχάρι.
Κι ουδέ ψυχάρι, ουδέ κερί, ουδέ φωτιά, ουδέ γράμμα,
του επόμεινε στην κεφαλή κι ήτο μεγάλο πράμα
να τα ξεσκίσει η κονταρά, κι όλα να σκορπιστούσι,
κι απ' τη φωτιά του κονταριού καμμένα να τα βρούσι.
Πολλά εξαίστην ο Ρώκριτος στην κονταράν εκείνη,
του αλόγου απάνω στο λαιμόν την κεφαλήν του κλίνει.
Κάμποσιν ώρανήτονε με τη μεγάλη ζάλη,
κι η Μοίρα του τού βόηθησεν εις έτοιαχρεία μεγάλη.
Δυο, τρεις και τέσσερις φορές δείχνει να πέσει κάτω,
κι η Αρετή ενεδάκρυωνε, κουρφά τον ελυπάτο.
Πούριαντρειεύθηκε καλά, στη σέλα σταματίζει,
προς την κεράν του με καμμόν τα μάτια αναντρανίζει,
κιήξαψε από την εντροπήν πλιά παρά το καμίνι,
κι ύστερα πάλι εκλόμιανε, κι ωσά νεκρός εγίνη,
γιατί τον είδε έτοιιας λογής εκείνη οπού τον κρίνει,
εις το λαιμόν τ' αλόγου του την κεφαλή να κλίνει.
Μ' ας πούμεν και την κονταράν, οπού 'δωκεν και τούτος,
με την οποιάνεκέρδεσεν του Στεφανιού το πλούτος.
Ήυρκεν τον Ρηγόπουλον τ' αλύπητο κοντάρι
στο κούτελο, κιεπήρεν του της αντρείας τη χάρη.
Χάνει τσι σκάλες και τσιδού, το χαλινάρι αφήκε,
εξάπλωσε τα χέρια του, κι από τη σέλα εβγήκε.
Και τίς μπορεί να δηγηθεί ο-για την ώρα εκείνη,
σε τόσους κτύπους και φωνές, η ταραχή οπού εγίνη;
Η σάλπιγγα, το βούκινο πολλή βαβούρα δίδει,
σημάδι πως εσκολάσετση τζόγιας το παιγνίδι.
Πολλή χαράν κι αμέτρητηνήκαμε στο πατάρι,
ο Ρήγας με τη Ρήγισσαν, κι όλοι οι απομονάροι.
Μ' απ' όλους τούτους σήμερα, η Αρετούσα είν' κείνη,
οπού πολλά αναγάλλιασεν, κι όλο χαρές εγίνη.
Εμέρωσε, εσυνήφερεν, ήλαμψε η ομορφιά της,
κι επάψαν οι τρομάρες τση, που γρίκα-ν η καρδιά της.
Τα βούκινα ξαναφυσούν, οι σάλπιγγες επαίξαν,
κι απ' όλους τον Ρωτόκριτο στο νίκοσεδιαλέξαν.
Επήγε εμπρός εις του Ρηγός, πεζεύγει, γονατίζει,
και τη χρουσήν του κεφαλή με Τζόγια τη στολίζει.
Την τζόγια εκείνη πιάνοντας η Αρετή στη χέρα,
στολίζει τον πολυαγαπά εκείνην την ημέρα.
Ο Ρήγας έτσι το 'θελε, τα γράμματα το λέσι,
να την-ε δίδει η Αρετή την Τζόγια όποιου κερδέσει.
Τα κάλλη τσηπομείναςιν ωσάν αποθαμένα,
κιετρέμασιν τα χέρια τση, τα λόγια τσηπεπερδένα.
Ολίγο-λίγον ήλειψε να τη γνωρίσου' οι άλλοι,
και τα κρουφά του λογισμού απόξω να τα βγάλει.
Και πάλι του Ρωτόκριτου ως ήγγιξεν η χέρα,
οπού του δίδει την υγεία, νύκτα και την ημέρα
δεν ήξευρε πού βρίσκεται, νέφαλο τον πλακώνει,
τον ομυαλόν του εξάβωσεν και την καρδιάν πληγώνει.

Από το κέντρο στο απόκεντρο

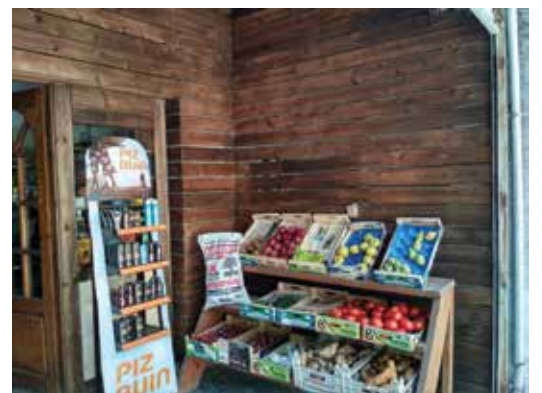
της Κικής Βασσάλου

Το καλοκαιράκι στο χωριό είναι απολαυστικό γιατί έχει και τη ζέση του και τη δροσιά του. Στους Αρμένους βρισκόμαστε, άλλωστε, με τα θεόρατα πλατάνια και τα τρεχούμενα νερά. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος του αφιερώματός μας στο «αρμενιανό επιχειρείν», λοιπόν, θα πάμε στην εξοχή και θα απολαύσουμε τη φύση του θέρους στον Τζίτζικα και στις Διαδρομές. Προτού βγούμε παραξέξω, όμως, θα κάνουμε μια σύντομη στάση για προμήθειες στο μίνι μάρκετ της Μαρίας. Στην πλατεία, πού αλλού;

Το μίνι μάρκετ της Μαρίας ανανεώθηκε

Είναι από αυτά τα σημεία που ανήκουν στις σταθερές του χωριού μας, λες και υπήρχαν εκεί πάντα. Κι όμως το μίνι μάρκετ που «τρέχει» η Μαρία Καραβελάκη στην πλατεία των Αρμένων και πιο πριν η Ελένη Καραβελάκη (μητέρα του Μανώλη, συζύγου της Μαρίας) διανύει απλώς την πρώτη του νεότητα, ήτοι κλείνει φέτος 22 χρόνια λειτουργίας. Άνοιξε τον Απρίλιο του 1996, σε άλλη μια χρονική στιγμή που τη χαρακτηρίζει η μετάβαση από τις επιχειρήσεις του παλιού καιρού στις επόμενες. Θα μπορούσαμε να πούμε, ίσως, ότι η Ελένη (και έπειτα η Μαρία) ανέλαβε το ρόλο της μπακάλισσας του χωριού, όταν αποσύρθηκαν πια ο Κωστάκης και ο Σκαντάλης.

Εφημερίδες, περιοδικά, τσιγάρα -άλλοτε με περισσότερους και άλλοτε με λιγότερους τίτλους και μάρκες, ανάλογα με τη ζήτηση- μαναβική, γαλακτοκομικά και ένα σωρό προϊόντα πρώτης ανάγκης είναι ο λόγος που μας φέρνουν στο μίνι μάρκετ

χειμώνα-καλοκαίρι. Και όχι μόνο. Από την πάντοτε πρόσχαρη Μαρία περνάς και κοντοστέκεσαι για μια καλημέρα ή καλησπέρα, για να ανταλλάξεις δυο κουβέντες, δυο χαμόγελα και εν τέλει για να προμηθευτείς εκείνο το κατιτίς που ξέχασες να πάρεις μαζί, που λείπει από το σπίτι ή που λιγουρεύτηκες: ένα παγωτό, ένας χυμός ή ένα αναψυκτικό δεν έβλαψε ποτέ

κανένα. Και η ποικιλία στα τελευταία είναι πλούσια και λαχταριστή.

Φέτος δε, υπάρχει και επιπλέον λόγος για ένα πέρασμα από το μίνι μάρκετ. Πρόκειται για την καινούργια όψη που απέκτησε, με κυρίαρχο υλικό το ξύλο, το οποίο -όπως φαίνεται και από τις φωτογραφίες- του πάει πολύ.

Τηλ. 2825041858

Ο Τζίτζικας συνεχίζει το τραγούδι

Έχουν περάσει δώδεκα χρόνια από εκείνο το καλοκαίρι (2006) που η θέση «κουτούτο» με το κοινοτικό περίπτερο-αναψυκτήριο άλλαξε προφίλ. Ο Μάνθος Νικολακάκης, με καταγωγή από τους Αρμένους, επέστρεψε στο χωριό του παππού του και, ούτε λίγο ούτε πολύ, έκανε το μικρό θαύμα του.

Ο μέχρι πρότινος εγκαταλειμμένος χώρος του πετρόχτιστου αναψυκτηρίου (λίγα χρόνια πριν είχε σταματήσει τη λειτουργία

του το καφέ και η ταβέρνα «Κρύα Νερά») μετατράπηκε ξανά σε μια όαση δροσιάς και χαλάρωσης.

Ο Μάνθος, «ακούγοντας» το μέρος, πολύ εύκολα του χάρισε το όνομα Τζίτζικας, ενώ μέσα στο επόμενο διάστημα, και αποσπώντας τις σχετικές άδειες από τον Δήμο, ο Τζίτζικας απέκτησε το δικό του ξύλινο «κουκλόσπιτο». Ό,τι χρειαζόταν, δηλαδή, για να μη σιγεί εντελώς τους χειμώνες, αλλά να ανοίγει τα Σαββατοκύριακα, βάζοντας και αυτός το λιθαράκι του στην ενίσχυση της χειμωνιάτικης κίνησης στο χωριό μας.

Τα καλοκαίρια ο Τζίτζικας είναι στέκι, ειδικά τις μέρες με καύσωνα που είναι πολύ καλύτερη επιλογή από την παραλία. Με γνώμονα το slow living εδώ δεν υπάρχει βιασύνη για τίποτα. Μόνο δροσιά, κάποιες λίγες ακτίνες του ήλιου που τα καταφέρνουν και τρυπώνουν ανάμεσα στα πλατάνια, ο ήχος από τα τζίτζικα και το κελάρυσμα των νερών.

Στις Διαδρομές αγαπούν τη φύση

Ράφτινγκ στο ποτάμι, ποδηλασία, ιππασία και τοξοβολία, χωρίς ιδιαίτερες παρεμβάσεις στο τοπίο, με σεβασμό στον άνθρωπο και στη φύση: αυτή ήταν η αρχική ιδέα του Μανώλη Χαιρετάκη όταν πίσω στο 2006 διαμόρφωνε στο οικογενειακό αγρόκτημα με τα οπωροφόρα δέντρα τις Διαδρομές του.

Αρχιτέκτων μηχανικός ο ίδιος, βρίσκεται πίσω από τη μελέτη και τον σχεδιασμό ολόκληρης της κατασκευής, η οποία φτιάχτηκε έτσι ώστε να αγκαλιάζει το περιβάλλον με ήπιο και βιώσιμο τρόπο, προτείνοντας στους επισκέπτες του τη συμμετοχή σε μια σειρά από εξωτερικές αθλοπαιδιές που γυμνάζουν το σώμα και ξεκουράζουν το μυαλό.

Δώδεκα χρόνια μετά, η υποδομή και ο εξοπλισμός για όλα τα παραπάνω υπάρχουν ακόμα, η πρώτη εκείνη στοχοθεσία, όμως, άλλαξε άρδην, καθώς ο χρόνος και η ζήτηση της αγοράς έδειξαν άλλο δρόμο και οι Διαδρομές πλέον είναι από τα πιο περιζήτητα κτήματα του νομού Χανίων για πάσης φύσεως δεξιώσεις. Κάπως έτσι, η καλοκαιρινή σεζόν, ήτοι από τον Μάιο μέχρι και τα τέλη Σεπτεμβρίου βρίσκει τις Διαδρομές να λειτουργούν μόνο προγραμματισμένα, βάσει των δεξιώσεων που φιλοξενούν δηλαδή, ενώ όλο το υπόλοιπο διάστημα, και συγκεκριμένα κάθε Κυριακή και αργία το εστιατόριο του κτήματος και ο πιστοποιημένος παιδότοπος (ο οποίος είναι στελεχωμένος με ειδικό προσωπικό και προσφέρεται δωρεάν) περιμένουν τους επισκέπτες του χωριού μας για φαγητό και παιχνίδι στην καταπράσινη αρμενιανή φύση.

Στη διάρκεια της χειμερινής σεζόν, επίσης, λειτουργούν εκπαιδευτικά προγράμματα για σχολεία, τα οποία εστιάζουν στην ανακύκλωση και τη διατροφή – η σημασία

που δίδεται, άλλωστε, στην τοπική κουζίνα είναι κάτι που εύκολα διαπιστώνει κάθε επισκέπτης του εστιατορίου – ενώ για να ανοίξουμε ξανά τη συζήτηση αναφορικά με τις τουριστικές δυνατότητες του τόπου μας, ακόμη υπάρχει κόσμος που ζητά από τον Μανώλη να ξαναβάλει μπροστά τις καταβάσεις στο ποτάμι. Τι χρειάζεται όμως για να γίνει αυτό; Σίγουρα όχι μονάχα τα δυο χέρια του ίδιου για να καθαρίζει και να

ξανακαθαρίζει την υδάτινη αυτή διαδρομή, που όποιος τυχερός την έχει κάνει λέει ότι είναι μαγική!

Τηλ. 2825041700

Τα παιδιά παίζουν ή ζωγραφίζουν, ο Μάνθος έχει φροντίσει να υπάρχει εξοπλισμός για την ψυχαγωγία όλων των ηλικιών, οι μεγάλοι πίνουν τον καφέ τους, τρώνε και κουβεντιάζουν ή έρχονται μόνοι για να δουλέψουν ή να διαβάσουν.

Όλοι δε, μικροί και μεγάλοι, διεκδικούν μια θέση στην αιώρα. Ειδικά τα μεσημέρια. Δημιουργική κουζίνα με βιολογικές πρώτες ύλες, χορτοφαγικές και «βίγκαν» επιλογές, χειροποίητα γλυκά και ροφήματα, ελληνικός στη χόβολη και πάνω απ' όλα το κέφι και η δημιουργική ματιά του Μάνθου είναι τα χαρακτηριστικά του αρμενιανού Τζίτζικα, όπως και οι ωραίες

και ιδιαίτερες μουσικές του: μια ματιά στα «λάιβ» που έχει φιλοξενήσει μέσα στα χρόνια είναι αρκετή για να καταλάβει κανείς. Προσοχή όμως: τα βράδια ο Τζίτζικας θέλει οπωσδήποτε ζακέτα.

Τηλ. 2825041144

*Στην εσοχή των Αρμένων συναντούμε και το κτήμα **Ρωξάνη**, αλλά σε αυτό θα επανέλθουμε μετά το καλοκαίρι σε επόμενο ρεπορτάζ γνωριμίας.

ΤΟ ΓΡΑΜΜΑΤΣΑΚΙ ΜΑΣ

Η Ριρίκα, ο Τζιχριτζής κι οι καυγάδες του με την Τζιχριτζίνα

Εγραφέα σας αναγνώστες, στο γραμματσάκι περασμένου φύλλου, πως μου 'ρθε λαχανιασμένος στο σπίτι ο γείτονας ο Κωστής ο Τζιχριτζής, κι αρχίνησε να μου δηγάται τα πάθη του με τον καινούργιο δαίμονα τον ευρώ, που μας ήρθε σώγαμπρος εις το χωριό, και τα όσα του κατάφερε το μηχανηματσάκι που του μπεψε ο γιος του, να το 'χει κολαούζο να του μεταλλάζει παλιούς αριθμούς της εποχής της μακαρίτισσας της δραχμής, σε σημερινούς Ευρωπαίους.

Έπιασα, γείτονα, άρχισε να μου διηγείται ο Κωστής, να τηλεφωνήσω με τον Ευρωπαίον αριθμό που 'βγαλε το μαραφέτι μου, στο συμπέθερό μου το Ζαχάρη. Να του δείξω του πολύξερου του Παλιολλαδίτη πως εμείς οι Κρητικοί πιάνομε τα πουλιά στον αέρα και με τον καινούργιο τσιφτέ.

Επάτησα, γιατί' αφού λές, πρώτας το μηδενικό, ως μας παραγγέλνει ο Οτές πάντα μας με τα μηδενικά να ξεκινούμε, κι οξ' από πίσω, μεταλλαγμένο στον ευρώ, τον αριθμό του τηλεφώνου του συμπεθέρου. Και στ' άψε σβήσε αρχίζουν να μου παίζουνε στο τέλι, μουσικές, τραγούδια και λαγούτα που 'παίζε κι ο Ρωτόκριτος στην Αρετούσα, και μια φωνή αγγελική να μου γελά και να με χαιρετά. Κι είπα πως έπιασα την Παράδεισο στο τέλι!

Μα σε λιγάκι αλλάζουν το χαβά, και η φωνή, π' ως σου 'πα στην αρχή τήνε πέρασα γι αγγελική, μ' αρχίζει την κουβέντα:

-«Φιλώ σε, αγάπη μου χρυσή, κι ευχαριστώ σε που διάλεξες το δικό μου ροζ τηλεφώνό μου, κι όχι των απόνερων των αλλοιών, τση Μπέμπας, τση Πίκας και τση Φιφίκας, και χαίρω πολύ για τη γνωριμιά, κι ώστε να ζω θα σε θυμούμαι και θα σ' αγαπώ».

-«Κι ίντα ποια 'σαι, μωρή 'σύ;» τση κάνω απορεμένος με την ξαφνική τούτη «γνωριμιά» κι αγάπη.

-«Εγώ 'μαι», μου λέει, “η Ριρίκα η ξακουστή, πρώτη και συνοριστή στην πιάτσα των ροζ τηλεφώνων!».

Ίντα 'ναι, μωρέ Κωστή, λέω τ' απαυτού

μου, ετούτα πάλι τα ροζακιά τηλεφωνα του κερατά; Γιατί αρχίζανε να μη μ' αρέσουνε τα σορόπια και οι λιγομάρες τση για ονομίς μου. Μα, πιωμένος κι αρπαγμένος, ως γίνεται συνήθως, με τη γυναίκα μου τη Ζαμπιώ, αντί να τση βροντήξω τ' ακουστικό μόλις την άκουσα να μου λει πως είν' η Ριρίκα, εθυμήθηκα τα κοπελικάτα μου, τότες αφού γάμπριζα και σουλάτσερνα όξω από τα παραθύρια των κοπελιδιών, καθώς αρχίνησε να μου χτυπά ο έρωντας στ' αρθούνι. Τότες είχε πρωτακουστεί «Το τραγούδι της Ριρίκας το ονομαστό», και μ' αυτό κανταδορίζαμε στσι γειτονιές τις νύχτες με τσ' αστροφεγγιές και τα πεφτάστερα...

Εμερακλώθηκα το λοιπόν, ως την άκουσα τη βουλισμένη, κι έπιασα να τση τραγουδώ με την αγριοφωνάρα μου από το τέλι:

«Ριρή, Ριρίκα, εσύ 'σαι πράμα παιδί μου τρελό, κι όποιος νοιώσει του φιλιού σου λίγη γλύκα...»,

Κι ως τ' άκουσε η αφορεσμένη που μπλέχτηκε στα πόδια μου στα καλά καθούμενα, εκουζουλάθηκε από τη χαρά τση, κι άρχισε να μου μπέμπει από το τέλι φιλήματα και προσκυνήματα. Ίντα αγάπη μου

μ' ήλεγε και φως των αμαθιών μου, είντα σουτζούκι μου

- τζουτζούκο μου, τροζαίνομαι για σένα, κι ήτονε μεγάλη, λέει, η χάρη

απού τση 'καμα και η χαρά που τση 'δωκα

ως μ' άκουσε να τση τραγουδώ με τη δυσεύρητη, την ακριβή

φωνή μου, που θα την εζήλευε

και ο μακαρίτης ο Καρούζος -βεντούζος,

κολαούζος, ως

μου τον έλεγε- το

πρώτο ανδόνι του ντουνια. Κι επειδή, λέει, η χάρη θέλει αντίχαρη, για χάρη σου θα κάμω στρίφτι ντίτσι, αρχινιζά το κιόλας, επέταξα το μπούστο και τη βράκα μου, κι απόμεινα τσίτσιδη για σένα! Κι έπιασε να μου λέει η πανούκλα τέτοια κακά λόγια κι αδιάντροπες κουβέντες, αφού γέρασα και δεν τζι ξανάκουσα, μηδ' όντεν επέρασα μια φορά, στα νιάτα μου, απόξω από τσι Χιόνες τω Χανιώ...

Κι ευθύς, βέβαια, κατάλαβα, γείτονα, πως αντί για την Παράδεισο, που θάρρεψα στην αρχή πως έπιασα, εις τα πουταναριά, με το συμπάθιο, έπεσα.

«Ασιχτίρ, τση κάνω, πατσαούρα με τα γαμοτράουδα και τα ροζακιά τηλεφώνά σου, που με ξεβάφτισες αφορεσμένη», και τση βροντώ τ' ακουστικό στη μούρη.

Μα «το τραγούδι της Ριρίκας το ονομαστό» κι οι αγριοφωνάρες μου, εξεσμιλώσανε τη Ζαμπιώ, αφού μπουγάδιαζε στο πλυσταριό κι ήρθε τζιχριχτή, φουρκισμένη και ξεγλωσσισμένη στην κάμερα, με τα μάθια να γυαλίζουν σαν του λυσσασμένου σκύλου, κι η γλώσσα τση να δαγκάνει σαν το γλωσσίδι του φιδιού.

-«Ίντα μπουμπούροι, μωρέ σε κεντρώσανε κι αρχίνισες τέθιους αμανέδες και κουβές εις το τηλεφώνο, που σήκωσες τη γειτονιά στο πόδι;»

-«Με το σύντεκνό μου το Σήφη το Μπρίλο το Νιοχωριανό», τση κάνω, «μίλουνα, κι ως είναι θεόκουφος του φώνιαζα δυνατά, είπα του κι ένα τραγούδι που τραγουδούσαμε στα νιάτα μας να του γλυκάνω τη ψυχή».

-«Ίντ' αυτός είναι μωρ' αποθαμένος εδά και μισόν αιώνα! Μέντιουμ μου γίνηκες σαν το Βουδούρη και κουβεδιάζεις με τα πνεύματα;»

-«Με τον γιον του μίλουνα. Σήφη τον εβγάλανε κι εκείνον για ν' αναστήσει τον πατέρα του, βαρύκουος είναι κι ευτός, κληρονομικό το 'χουν οι Μπρίλοι».

-«Ίντα κάνεις, κουμπαριό Σήφη;» τον ερώτωνα. «Εμαζώξετε τσ' ελιές; Εβγάλετ' οφέτος τσικουδιά δυνατή; Θυμάσαι που ξεκαζανιάζαμε, κοπέλια σαν είμαστανε, και πίναμε με το μαστραπά καυτό το

πρωτοράκι, κι αρχινούσαμε τ' αμανεδάκια και τση “Ριρίκας το τραγούδι το ονομαστό”; Κάτσε να σου το τραγουδήξω, Σήφη. Μα ευτός, γυναίκα, είν' δα νεωκόρος στον Άγιο Θωμά, κι αρχίνησε, ως άκουσε τη Ριρίκα, να μου λέει ν' αποτάξω το Σατανά - απεταξάμην, να νηστεύω και να προσεύχομαι, γιατί “εκ της νεότητος

ο πειρασμός μας προσέβαλε” και τσι δυο. Κι ως του τραγούδουνα ’γω τη Ριρίκα, μου ’ψαλε ’κείνος το τροπάριο της Κασσιανής της εν πολλαίς αμαρτίες περιπεσούσης γυνής, μα ανάνηψε, καλογέρεψε και άγιασε. Ετσά μ’ ορμήνευε να πράξω

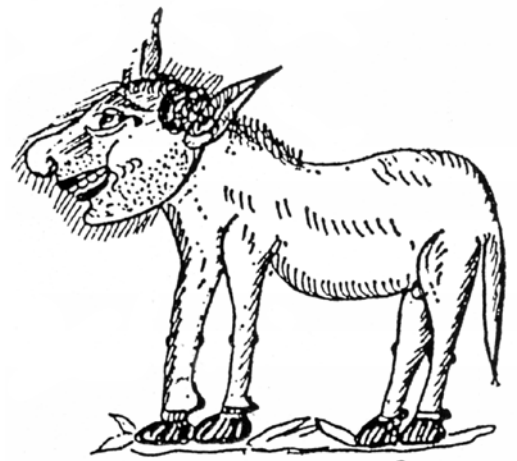
κι εγώ, ως πράττει κι ο ίδιος, και να πάω, λέει, κι εγώ να καλογερεύομε μαζί στο μοναστήρι. Σαφίς τέθοια θρησκευτικά και μετανοείτε και προσεύχεσθε, μου ’λεγε, γυναίκα, ο σύντεκνος ο Μπρίλος, κι όλο λόγια του Θεού κουβεδιάζαμε από το τέλι».

Μα κείνη βέβαια, γείτονα, είναι αφού ’ναι πονηρός βλάχος, η Μωραϊτισσα, και δεν τα χάβεται αυτά, ως μ’ είχε μάλιστα πιασμένο εις τα πράσα να σαλιαρίζω και να τραγουδώ στα ροζακιά τηλέφωνα τση παστρικής, άναψε κι αφρουλάντισε κι εδάγκανε σίδερα από τη μάνιτά τζη. Να τπνε περνώ, λέει, μωροκόπελο με μιας πουλάδας γνώση, για να κάθεται να πιστεύει τα παραμύθια μου τση Χαλιμάς.

Και σα να μη μου φτάναν ούλα τούτα, βάνει κι ο Τρικέρης την ορά του και τση θυμίζει, κείνη την ώρα του σφαγμού, το λογαριασμό, όπου μας εγύρευε ο Οτές να πάμε να πλερώνομε τα μαλλοκέφαλά μας. Και μ’ ούλα τούτα γαστρωμένη η κεφαλή τζη, ποιος είδε οργισμένο το Θεό και δεν τον εφοβήθηκε!

-«Να στραβώνομαι, μωρ’ εγώ, άσωτε, να κεντώ δαντέλες για ν’ αβγαταίνω τη ψωροσύνταξή σου, να πλερώνω τσι ροζ λογαριασμούς τση Ριρίκας του κύριου Τζιχριτζή πασά! Έτσα εξηγάται πως ανέβηκε ο λογαριασμός στα ύψη! Τα ροζ τηλέφωνα του κερατά μου πασπατεύει ο μορφονιός ούλη τη νύχτα, απού κάθε λίγο και λογάκι σηκώνεται και πορίζει από την κάμερα, περιπαίζοντάς με κι από πάνω πως τόνε πιάνει η συχνοουρία κι ο προστάτης, που θα σου τόνε κάμω ’δα γω απροστάτετο τον άσωτο. Γιαέ μωρέ μούρη π’ αρχίνιξε ’δα να μου τηλεφωνά και την ημέρα σσι βρωμούσες! Μπουγάδιαζε και κέντα ’συ Ζαμπιά για να ευφραίνεται ο μαχαραγιά σου με τα ροζακιά σταφύλια! Γιαέ, μωρέ, ο Φαφουτάκις απού δεν τ’ αρέσει ο χυλός, ως λέει εμένα το μπουμπούκι που μαράθηκα στα χέρια του, και μου κυνηγά παλαζάκια εις τα ροζ τηλεφωνάκια, παριστάνοντας τον περισσότερο – τρομάρα σου!»

Κι η γκρίνια τζη από τότες δεν είχε τελειωμό. Γιατί ως επήγαινε να τα ξεχάσει, έμπεψε ο Οτές καινούργιο λογαριασμό και ξαναθυμήθηκε τη Ριρίκα και τα ροζακιά τηλέφωνα του προκομένου τζη.

Κι αρχινίξανε πάλι να κουρντίζουν και να παίζουν τα όργανα απ’ την αρχή, κι οι αναθεματισμοί κι οι χτύποι στο μπέτη τζη για τον παραλυμένο που την εμάρανε, το «τριαντάφυλλο» του ως την έλεγε, σαλιαρίζοντας σση, όντε την εστεφανώθηκε.

-«Και δε σ’ αρέσω δα, μωρέ τύρανε, που για χάρη σου, αχάριστε, έχασα τον αθέρα τω γαμπρώ τ’ Αποκορώνου, απού δεν επέρνα μέρα να μη μου μπέψουνε προξενιό, και θαν ήμουνε δα βασίλισσα σε μέγαρα, και στα χρυσαφικά να πλέω...»

Οι καυγάδες όμως Τζιχριτζή και Τζιχριτζίνας δεν είχανε τελειωμό, εγώ όμως πρέπει να τελειώνω τη γεροντική μου ακράτια, λέγοντας σου αναγνώστη ένα μαντιναδάκι παλιού μαντιναδόρου, και παραγγέλλοντάς σου να μην αρχινίξεις κι εσύ τσι δουλειές του, που, ως λέει:

**Ούλα μου τα παραίτησα,
σουβλιά και καλαπόδια,
και κάθομαι και σοντηρώ
των κορασιώ τα πόδια.**

*Χαιρετώ σας κι αγαπώ σας
Ο ΓΕΡΩ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ*

Αλόγου χάριν «Ερωτόκριτος», Β 2379-2456
(Κρήτη, γύρω στα 1610)

Συνέχεια από τη σελίδα 3

Μεγάλη κατασκέπαση τον νύρε και τρομάρα, δυο-τρεις φορέςεγρίκψε να του ’ρθει λιγωμάρα. Θάμασμα, πώς δεν είδασι τονπόνοντση καρδιάς του, την ώραν που του εγγίξασιν τα χέρια τση κεράς του. Πολλή χαράν κι αμέτρητπνεπήρεν όλη η Χώρα, πως το παιδί του Παλατιού εκέρδεσεν τα Δώρα. Ο Κύρης του ο Πεζόστρατος, ωσά Γονής του, εκάρη, κι αποκαμάρωνέ τον-ε στ’ άλογο Καβαλάρη, κι ως καθώς το ’κενΠεθυμιάν, κι ως το ’θελεν, εγίνη πολλά κανίσκια εδώ κι εκεί δίδει την ώρα κείνη. Ωσάν του εβάλαν το χρουσό στεφάνι στο κεφάλι, και δίδει ο Ρήγας θέλημα, καβαλικεύγει πάλι. Να τον-ε συντροφιόσουςιν, είναι ορδινιά του Ρήγα, και με παιγνίδια και χαρές στο σπίτι τον επήγα. Μισεύγουν κι αποχαιρετούν οι άλλοι καβαλάρη,

κι ο Ρήγασεκατέβηκεν κάτω από το πατάρι, ομάδι με τη Ρήγισσαν και με τη θυγατέρα, κι αθιβολέσεφέρνασι για κείνην την ημέρα. Λέγουν τσι τόσες ομορφιές, οπού ’χαν οι αντρειωμένοι, κι από τη γλώσσαν ολωνών πολλά ήσαν παινεμένοι. Μ’ απ’ όλους τον Ρωτόκριτονπαρ’ άνθρωπονπαινούσι, και τούτα ομπρός της Αρετής άκακα τα μιλούσι. Κι εκείνη τα παινέματα ως όσον πλιά τ’ ακούγει, τόσον ο πόθος σση καρδιάν πλιά δυνατά την κρούγει. Οι πόνοι τσηπληθαίνασιν, πλιό δεν μπορεί να χώσει τη λάβραν, και του Ρώκριτου θε να τη φανερώσει.

(από την κριτική έκδοση του «Ερωτόκριτου»,
σε επιμέλεια Στυλιανού Αλεξίου,
εκδ. Ερμής, Αθήνα 1985)

Οι παλαικές μας φωτογραφίες

Ο Γιώργης Μπουντές με την οικογένειά του: τον Γιάννη (πρώτο από τ' αριστερά), τη γυναίκα του Αργυρώ, και τον Παναγιώτη (Τάκη). Η φωτογραφία είναι τον 1955.

Τα παιδιά του Γεωργίου Μπουντάκη (1898-1966), του Γιώργη του Μπουντέ όπως τον αποκαλούσαμε φιλικά, είχαν την καλοσύνη να μας στείλουν 11 οικογενειακές φωτογραφίες, μία από τις οποίες αποτύπωσε το άγουρο λεβεντοκόπελο με βράκα κρητική: τον Μπουντέ με την αδελφή του Ελευθερία. Στον Γιάννη και τον Τάκη, καθώς και σ' όλους τους φίλους, χωριανούς και ξενομερίτες, που μεριμνούν για την «Ελευθερόπολη» διαμνύομε ξανά την ευγνωμοσύνη μας.

Μια ομάδα από Αρμενιανούς, από τους οποίους μπορέσαμε να διακρίνομε τους: Κώστα Φρατζεσκάκη, με φροντισμένη, όπως πάντα, φορεσιά, ξαπλωμένο μπροστά· πίσω του, όρθιο με το χέρι στη μέση, τον ντερμιτζή Μιχάλη Παρασκουλάκη, πατέρα του Χαραλάμπη, τον ντερμιτζή επίσης Πέτρο Θεοδ. Μουντοκαλάκη, με το καπέλο στο χέρι, και τον Μπουντέ πίσω από τον καπελωμένο Μπουρικό.

Ο Γιώργης ο Μπουντές, νεαρός λεβέντης βρακοφόρος με την αδελφή του Ελευθερία. Η φωτογραφία είναι τον 1916 περίπου.

Μια εντυχισμένη οικογενειακή στιγμή. Στην πρώτη σειρά από τα αριστερά, ο Γιάννης και ο Τάκης, τα δυο παιδιά του Γιώργη και της Αργυρώς Μπουντάκη. Στη δεύτερη σειρά, από τα αριστερά η Ειρήνη Τερεζάκη, αδερφή της Αργυρώς Τερεζάκη-Μπουντάκη, ο Γιώργος Μπουντές και η αδελφή του Αιμιλία. Η φωτογραφία είναι τον 1950 περίπου.

Αριστερά: Ο Μπουντές, εύθυμο πνεύμα πάντα του, έβαλε και το καλυμμαύκι του παπά, προκειμένου να διασκεδάσει τη συντροφιά.. Δεξιά: Η γυναίκα του Μπουντέ Αργυρώ, «πνιγμένη» στις μαργαρίτες.

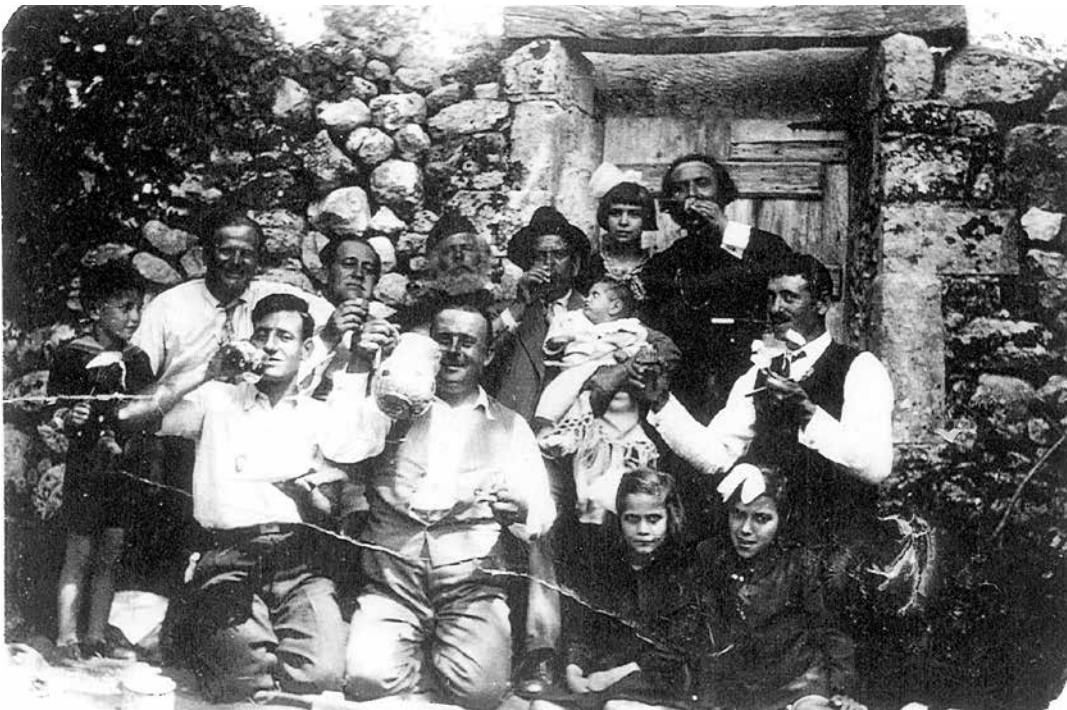

Ο Μπουντιές, στις Άφουκλες, προφανώς, απολαμβάνει τη μαγεία του αρμενιανού τοπίου.

Ο Μπουντιές σκολνά από το σκαπέτι του περβολιού του εις τσ' Άφουκλες, με τον οπλισμό του: την τσάπα επ' ώμου, την μπουκάλα του κρασιού και το καλάθι με τα φρουτικά. (Τον διπλανό του δεν μπορέσαμε να τον ταυτίσουμε).

Μια εύθυμη συντροφιά Αρμενιανών, μ' επικεφαλής τον Μπουντιέ, ο οποίος κάνει εβίβα με την κανάτα το κρασί, έχοντας δεξιά του τον Γιάννη Κωνστ. Χαλβαδάκη. Μπορέσαμε να διακρίνομε ακόμη: στη δεύτερη σειρά τον μικρό Αντώνη Φρατζεσκάκη, πλάι στον πατέρα του Κώστα. Στην άκρη τον παπά Λεντέρη Παπουτσάκη, και μπροστά του το Νικόλα Μανατό.

Αποσπéρας του πανηγυριού του προφήτ' Ηλία, κι ο Μπουντιές, δεινός χορευτής, υποδέχεται, πανευτυχής, τη ντάμα του την αραπίνα Εμινέ για τον καθιερωμένο πανηγυριώτικο χορό τους. Δίπλα στην Εμινέ, ο Μπρνούνης ο Κωστής. Στο βάθος διακρίνεται ο φημισμένος οργανοπαίχτης και τραγουδιστής Μπαξεβάνης.

Στον Γενί Γκαβέ για το απαραίτητο γουρουνόπουλο. Διακρίνονται από τ' αριστερά: Βρυωνάκης Κώστας, πλάι του ο πατέρας του Σταύρος, ο Γιώργης Μπουντιές, ο Αλέκος Χαλβαδάκης, η γυναίκα του Σταύρου Βρυωνάκη, η γυναίκα του Μπουντιέ, Αργγρώ, και τα παιδιά τους Τάκης και Γιάννης. Η φωτογραφία είναι τον 1954 (5-6-1954).

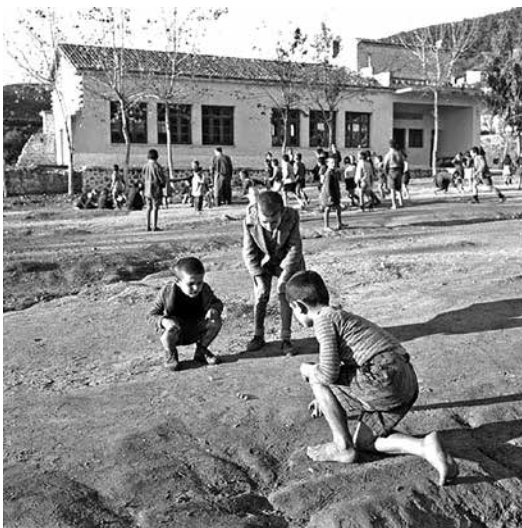
Φτου και βγαίνω...

Χωσμένοι και άχωστοι

Γράφει ο Μανώλης Ευθ. Πιπεράκης

Σήμερα εξύπνησα λίγο αργά. Πολλά τα όνειρα που ήρθαν μαζεμένα στο μυαλό μου πρωί-πρωί, πριν ο ήλιος περάσει την τζαμόπορτα του υπνοδωματίου και με πιάσει στον ύπνο. Δε μου καλοπήγε που με έκανε να αφήσω τη βολή του κρεβατιού μου. Αλλά αυτό που με πείραξε περισσότερο ήταν ότι θα έπρεπε να αφήσω στη μέση το τελευταίο μου όνειρο. Αλλά τι να κάνω; Σηκώθηκα.

Είμαστε, φίλοι μου, κάμποσοι νεαροί στο χωριό μας, στην πάνω γειτονιά, και ήταν Κυριακή απόγευμα. Σκοπός της «σύναξης» ήταν το βδομαδιαίο παιχνίδι μας. Την άλλη μέρα, Δευτεριάτικα, θα συνεχιζόταν και πάλι η δοκιμασία του σχολείου. Κάτι που δε θέλαμε ούτε να το σκεφτούμε. Ότι διαβάσαμε, διαβάσαμε, κατά τις έντεκα με δώδεκα το μεσημέρι της Κυριακής. Ε, να μην παίξουμε και λιγάκι, το απομεινόμενο; Μαζευθήκαμε στη γαϊδουροκυλίστρα και αρχίσαμε να παίζουμε μπάλα –φρέσκο δώρο από κάποιο Χανιώτη συγγενή. Τρέχαμε και κλοτσούσαμε, πότε τη μπάλα και πότε τα πόδια του αντιπάλου, στην προσπάθειά μας

να του κλέψουμε το πολύτιμο ζητούμενο. Και πάνω στο αποκορύφωμα του παιχνιδιού, να με και πέφτω κατάχαμα. Το αίμα άρχισε να ρέει από το τραυματισμένο μου γόνατο, μα το σταμάτησα εύκολα, ρίχνοντάς του μια φούχτα χώμα, που μάζεψα από την άκρη του δρόμου. Μετά από την αναπόφευκτη διακοπή, συνεχίσαμε με «βόλους» και «κουριάλους». Μα δεν εκράτησαν πολύ και αυτά τα παιχνίδια, γιατί, από τη μια ο Γιάννης ο Βασμούλης και από την άλλη ο Μάρκος, ο γείτονάς μου, που ήταν μεγαλύτεροί μου και είχαν μεγάλη ευστοχία στο ρίξιμο, μου εξαφάνισαν ό,τι απόθεμα είχα στην τσέπη του παντελονιού μου.

Ύστερα, δεν είχαμε τι να παίξουμε και το ρίξαμε στο κρυφτό, μια και μας βοηθούσε και το σούρουπο, που έφτασε βιαστικό, μην τυχόν και το προλάβει η νύχτα. Το λέω κρυφτό για να καταλάβουν οι νεότε-

ροι, αλλά στα νιάτα μας, στην Κρήτη, το λέγαμε «χωστό». Από το ρήμα χώνω και χώνομαι, δηλαδή, κρύβομαι. Ένας από μας έκανε τη «μάνα» και έκρυβε το πρόσωπο και το βλέμμα του, γέρνοντας το κεφάλι του στον κορμό ενός δέντρου, ακουμπώντας στο μπράτσο του και μετρώντας ως το δέκα, ώσπου να κρυφτούν οι υπόλοιποι. Ύστερα, φώναζε δυνατά: «φτου και βγαίνω, χωσμένοι κι άχωστοι». Άνοιγε τα μάτια και προσπαθούσε να εντοπίσει τους κρυμμένους συμπαίκτες του, και να τους «φτύσει» πάνω στο δέντρο. Έτσι θα ξελευθερωνόταν αυτός, και θα 'κανε τη μάνα κάποιος άλλος. Παίξαμε αρκετή ώρα, ώσπου ακούστηκε η φωνή της μάνας μου να διαπερνά τα σώχωρα: «Εβράδιασε, μωρέ, ενύχτωσε, δεν εχορτάσετε μπλιο το κυνηγητό»; Εκείνη ακριβώς τη στιγμή ένιωσα τον ήλιο να με γαργαλά στο πρόσωπο και να με τυφλώνει με τις καυτές του ακτίνες. Έτσι, αναγκάστηκα να ανοίξω τα μάτια μου και να αντικρίσω την πραγματικότητα. Είχε πάει δέκα η ώρα το πρωί.

Τώρα θα με ρωτήσετε γιατί σας τα γράφω αυτά και δεν αφήνω το χώρο της εφημερίδας ελεύθερο, για κάποιον άλλο, να γράψει κάτι πιο σημαντικό. Τρεις είναι, φίλοι και συγχωριανοί μου, οι λόγοι που κάθομαι και γράφω, αντί να κάνω το γύρο τριών τετραγώνων στη γειτονιά μου, όπως συνιστούν οι γιατροί στους ανθρώπους της ηλικίας μου, ως ελάχιστη καθημερινή γυμναστική.

Πρώτον, για να θυμηθούμε τα παλιά και να ξεφύγουμε για λίγο από το άγχος και τα προβλήματα, που μας δημιουργούν τα απανωτά μνημόνια και οι συνέπειές τους, τα τελευταία χρόνια.

Δεύτερον, για να μαθαίνουν οι σημερινοί νεολαίοι πώς περνούσαμε την ώρα μας εμείς οι παλιότεροι, τότε που δεν είχαμε κινητά και smartphone, για να τα καϊδεύουμε με τα δάχτυλα και να ανταλλάσουμε μηνύματα μεταξύ μας. Τότε, αν ήθελες να πεις κάτι στον άλλο, πήγαινες και του το 'λεγες «ξεστομάτου» όπως λέγανε οι απλοί άνθρωποι (εκ στόματος, δηλαδή), ή «διαζώσης», όπως έλεγαν οι σύγχρονοί τους γραμματιζόμενοι.

Ο τρίτος λόγος, για τον οποίο κάθομαι και γράφω, είναι για να εκφράσω τον πόνο και τη λύπη μου, για την ταλαιπωρημένη

μας γλώσσα, που αλλοιώνεται συνεχώς, αδυνατίζει σιγά-σιγά και γίνεται αγνώριστη, σαν κακοθρεμμένη γεροντοκόρη. Όσο για τη δικιά μας, την Κρητική διάλεκτο, πόσο να αντέξει και αυτή; Δεν είμαι ειδικός, δεν είμαι φιλόλογος, δεν είμαι λόγιος, για να εκφέρω και να υποστηρίξω επίσημα γνώμη. Αλλά είναι μερικά πράγματα που βγάζουν μάτι και ταλαιπωρούν τα αφτιά. Αυτά μου ήρθαν στο νου, με το τελευταίο και ολοζώντανο όνειρο που είχα σήμερα τα ξημερώματα. Πρώτα-πρώτα, οι λέξεις χωστό, χωσμένοι και άχωστοι. Πόσοι τις θυμούνται ακόμα; Και πάω παρακάτω. «Εβράδιασε, μωρέ, ενύχτωσε, δεν εχορτάσετε μπλιο (πια)...;» φώναζε η κυρά Βαγγελιώ. Ρήματα με τη συλλαβική αύξηση «ε» στον αόριστο, που αν τολμήσεις να τα γράψεις έτσι σήμερα, θα σε ξαναστείλουν οι ειδικοί στην πρώτη Δημοτικού. «Τώρα λέμε βράδιασε και νύχτωσε», μας πληροφορούν οι σύγχρονοι γλωσσολόγοι και διαμορφωτές της Νέας Ελληνικής. Το «ε», της αύξησης του αορίστου, έσβησε, πέθανε, χάθηκε, μας λένε! Και γιατί δεν έσβησε και από το «έσβησε», βρε παιδιά, ρωτάω εγώ; Και μου απαντούν: «Έσβησε από τον πληθυντικό (σβήσαμε, σβήσατε), αλλά μένει στον ενικό (έσβησα-ες-ε), γιατί δε γινότανε αλλιώς». Διακρίσεις και εδώ, δηλαδή; Ξαναρωτάω εγώ. Γιατί να μην έχουν όλα τα ρήματα δικαίωμα στη συλλαβική αύξηση του αορίστου, σε όλα τα

πρόσωπα; Γιατί δε μας το άφηναν μέσα σε παρένθεση, να το χρησιμοποιούμε προαιρετικά κατά την κρίση μας, παρά το καρατόμπσαν; Ρώτησαν τη γνώμη κανενός; Έκαναν καμιά σφυγμομέτρηση; Εγώ, αν είμαι καλά το καλοκαίρι και κατεβώ στην Κρήτη, ίσως πάω με τον «Κριτοβουλίδη» στην καλοκαιρινή του εκδρομή. Κι αν όλα πάνε καλά, όπως συνήθως, πώς θα μπορώ να τραγουδήσω στο λεωφορείο το γνωστό τραγουδάκι «επεράσαμε όμορφα, όμορφα, επεράσαμε όμορφα και τούτη τη φορά»; Πέστε μου εσείς, κύριοι διαμορφωτές της γλώσσας μας, πώς θα το πω χωρίς «ε», που χαλάει το μουσικό μέτρο και δεν τραγουδιέται; Γιατί εγώ δεν μπορώ να το πω αλλιώς, εκτός κι αν αντιγράψω τους Σφακιανούς, που θα 'λεγαν «περάσαμε νε όμορφα, όμορφα...», χωρίς να χάνεται το μέτρο. Αλλά πόσοι θα με καταλάβουν; Και όπως νιώθω πόνο για το χαμό του δικού μου ε, από το (ε)περάσαμε, άλλο τόσο συμμερίζομαι και τον καημό του φίλου μου του Θεμιστοκλή, που μπάρκαρε για να βρει λεφτά, να παντρευτεί την αγαπημένη του Μαριώ. Και αυτή -η άκαρδη- «του τα φόρεσε», μόλις έφυγε. Το μαθαίνει ο Μιστόκλης και ετοιμάζει τραγούδι βαρύ και πονεμένο, σε μελωδία ζειμπέκικου, για να εκφράσει τον πόνο του:

«Δεν επρόλαβα να φύγω και με πρόδωσες και το λάγνο το κορμί σου σ' άλλον το 'δωσες!...»

Το πάει σε γνωστό συνθέτη να του το μελοποιήσει, και αυτός τον κατακεραυνώνει: «Δεν μπορείς» του λέει «να γράψεις τη λέξη επρόλαβα, με το ε μπροστά-μπροστά. Σήμερα λέμε πρόλαβα. Όμως, χωρίς το ε δεν ακούγεται. Κάνει λάκκο και χαλάει το μέτρο, κατάλαβες;»

Και ο προδομένος φίλος μου ψάχνει για μεγάλο, πραγματικό λάκκο να «χωστεί» ο ίδιος μέσα, να μην τον βλέπει η κοινωνία, και να τραγουδά μόνος του τον καημό του. Με όσα ε και αχ και βαχ μπορούν να τον ανακουφίσουν. Αν ζούσε όμως στην Κρήτη, δεν θα είχε κανένα πρόβλημα, αφού η Κρητική ντοπιολαλιά «βαστά» ακόμα και αντιστέκεται. Διατηρεί τα ε της, όπως και πολλές ρίζες λέξεων της αρχαίας Ελληνικής. Ο πόδας μου, η χέρα μου, η κεφαλή μου λέμε ακόμα και σήμερα στην Κρήτη, όπως και στα αρχαία «ο πους του ποδός, η χειρ της χειρός, η κεφαλή της κεφαλής». Και όχι τα «εξευγενισμένα» σύγχρονα πόδι, χέρι, κεφάλι, που χάσανε την αξιοπρέπεια και το γένος τους και έγιναν όλα ουδέτερα (αν σας λέει τίποτα αυτό). Ουφ, συγχύστηκα.

Συλλογιζόμενος αυτά τα γραμματικά δεδομένα, μου έρχεται στο νου αυτό που υποστηρίζουν πολλοί: Ότι ο Ευρωπαϊκός πολιτισμός ξεκίνησε από την Ελλάδα και τα πρώτα του φώτα άναψαν -και ανάβουν ακόμα- στην Κρήτη. Από την εποχή του Μίνωα μέχρι τις μέρες μας. Και νιώθω υπερήφανος που γεννήθηκα στην Κρήτη, και μπορώ να λέω ακόμα ότι «ε-πήγαμε στο γάμο, ε-φάγαμε, ε-τραγουδήσαμε και

ε-γυρίσαμε (ή ε-γαίραμε) σώοι και αβλαβείς. Και δεν ε-χάσαμε το δρόμο, ούτε στιγμή!». Είτε συμφωνούν οι σημερινοί φιλόλογοι και γλωσσολόγοι με το «ε» μου είτε όχι, αφού δε μου εξηγούν γιατί μπορώ να λέω έλυσα αλλά όχι και ελύσαμε, παρά να λέω λύσαμε, που χωρίς το ε στην αρχή του μας χαλάει το μέτρο στη στιχουργική. Ορίστε: «Εβρήκαμε τη λύση που γυρεύαμε, ελύσαμε το γόρδιο δεσμό ...».

Και όπως γράφω αυτά τα στιχάκια και τα σιγοτραγουδώ, μου έρχονται στο νου μου δυο στίχοι από το πολύ ωραίο ρεφρέν του τραγουδιού «Συχνότητα», η μελωδία του οποίου επηρέασε το γράψιμό μου, χωρίς να το αντιληφθώ:

«τα όνειρά μου έχουνε ταυτότητα
τα όνειρά σου έχουν αριθμό».

Και ρωτάω γιατί στο έχουν να επιτρέπεται να έχει ή να μην έχει το -ε στο τέλος (όπως και στο ήταν-ε, είχαν-ε και άλλους ρηματικούς τύπους) και να μην συμβαίνει το ίδιο και με τη συλλαβική αύξηση στην αρχή του λύσαμε, του περάσαμε και άλλων παρόμοιων τύπων. Γιατί, κύριε Μπαμπινιώτη, που το μεγάλο σας λεξικό το έχω κάνει προσκέφαλο, από τότε που (ε)κυκλοφόρησε; Γιατί; Πολύ θα ήθελα να μου απαντούσατε! Ουφ, τα είπα και ξαλάφρωσα.

Σήμερα, πάντως, (ε)χάρηκα που άκουσα τον πρόεδρο της Ευρωπαϊκής Κομισιόν, κύριο Γιούνκερ, να μιλά με σεβασμό και κολακευτικά λόγια για την Ελλάδα: Ελληνική Ευρώπη και Ευρωπαϊκή Ελλάδα, λέει. Και μαζί του συμφωνούν όλοι και αναγνωρίζουν την προσφορά της Ελλάδας και της Ελληνικής γλώσσας στον Ευρωπαϊκό πολιτισμό, εκτός από τους γείτονές μας τους

Τούρκους. Οι οποίοι δε βρίσκουν ποτέ τους καλό λόγο για μας. Και ας χρησιμοποιούν, ακόμα και αυτοί, στη γλώσσα τους λέξεις με ελληνικές ρίζες. Άκουγα τις προάλλες τον ίδιο τον κύριο Ερντογάν να αναφέρει τη λέξη «ελικοπτήρ» (ελικόπτερο), προερχόμενη, όπως είναι πασιφανές, από τις ελληνικές έλικα και πτέρυγα. Από περιέργεια, έψαξα στο διαδίκτυο για δικές τους λέξεις που προέρχονται από την Ελληνική και βρήκα πάρα πολλές. Ομοίως, διαβάζοντας πρόσφατα ρεπορτάζ στρατιωτικού ενδιαφέροντος, λόγω των γνωστών εξελίξεων στα ελληνοτουρκικά, εντόπισα και αρκετές ακόμα, στον ευαίσθητο αυτό χώρο, όπως: «Teknoloji» (τεχνολογία), «askeriakademi» (στρατιωτική ακαδημία), «systemielektronik» (συστήματα ηλεκτρονικά, όπως το διαφημιζόμενο Σύστημα Ηλεκτρονικού Πολέμου KORAL, που έχει αναπτύξει η Εταιρεία τους ASELSAN). Βεβαίως, αν τους ρωτήσεις αυτούς, θα σου πουν ότι τις λέξεις αυτές τις πήραν από τα Αγγλικά ή τα Γαλλικά και τις προσαρμόσαν στη γλώσσα τους. Εδώ κάνουν ξεναγήσεις σε παλιές πόλεις της Μικράς Ασίας με ελληνικό παρελθόν, και προσπερνούν αρχαιολογικούς θησαυρούς, όπως πανέμορφα κλασικά κιονόκρανα (Δωρικά, Ιωνικά, Κορινθιακά) και επιγραφές στην Ελληνική γλώσσα, χωρίς να αναφέρουν το παραμικρό γι' αυτά και την προέλευσή τους. Και έρχεται σήμερα ο κύριος Ερντογάν να μας μιλά για Τουρκία του Αιγαίου, χωρίς να μπορεί να βρει μια τούρκικη λέξη για να αναφερθεί στο «Αιγαίο», που είναι ελληνικό από την εποχή του Αιγαία. Και μας λέει, ακόμα, ότι η καρδιά του χτυπάει στα νησιά μας, εκεί όπου βρίσκονται (όπως λέει) τα σύνορά της. Και δεν αντιλαμβάνεται ότι οι χτύποι της καρδιάς που ακούει προέρχονται από ελληνικές καρδιές. Που χτυπάνε ακόμα, από τη Σμύρνη και την Πέργαμο, μέχρι την Τραπεζούντα και τη Μαύρη Θάλασσα. Ας συνέλθει, λοιπόν και ας σεβαστεί την πραγματικότητα, πριν είναι αργά. Γιατί, αν κάνει πως έρχεται προς τα δω, θα τον προκαλέσω να παίξουμε ένα Κρητικό «χωστό». Θα μετρήσω ως το δέκα, θα φωνάξω δυνατά φτου και βγαίνω, χωσμένοι και άχωστοι, κι αν δε προλάβει να χωστεί πίσω στην πατρίδα του, θα τον πιάσω και θα στον κάνω τούρκικο παστρουμά. Για να ξέρει τι λέει και τι κάνει. Όχι παίζουμε!

Μανώλης Ευθ. Πιπεράκης

Ο Ηλίας Χατζηδάκης μας συστήνει το Κραβ Μαγκά

της Κικής Βασσάλου

Ανέβηκε στην Αθήνα για σπουδές, στο Τμήμα Εκπαιδευτικών Ηλεκτρολόγων Μηχανικών της ΑΣΠΑΙΤΕ, αλλά φαίνεται πως τον κέρδισε το χόμπυ του. Κάπως έτσι, μετά από το πτυχίο και το απολυτήριο του στρατού, η επανεγκατάσταση στα πατρία εδάφη συνοδεύτηκε με την ίδρυση της κεντρικής σχολής της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Κραβ Μαγκά στα Χανιά.

Όλα ξεκίνησαν όταν πριν από πέντε χρόνια, και όντας ήδη σπουδαστής στην Αθήνα, ο Ηλίας Χατζηδάκης, ο δεύτερος γιος του Γιώργου και της Χαρίκλειας, άρχισε να ψάχνει τρόπο να αθληθεί. Η έρευνά του εστιάστηκε στις πολεμικές τέχνες και συγχρόνως στις αντίστοιχες σχολές που βρίσκονταν στην τότε γειτονιά του και στις γύρω περιοχές. Το Κραβ Μαγκά γρήγορα τον κέρδισε, ενώ είχε την τύχη να μένει πολύ κοντά στη σχολή της IKMF (International Krav Maga Federation) στη Νέα Φιλαδέλφεια. Ξεκίνησε να προπονείται με τον Γιώργο Σιατίτσα (Expert 1), «έναν αξιόλογο εκπαιδευτή και άνθρωπο», όπως μας λέει ο Ηλίας, και σε πολύ μικρό

χρονικό διάστημα αγάπησε τόσο πολύ τη νέα του τέχνη, ώστε πήρε την απόφαση να μπει στον δρόμο των εξετάσεων. Με τον καιρό και όσο βελτιωνόταν και κατακτούσε επίπεδα, ξεκίνησε προπονήσεις και στην δεύτερη σχολή του δασκάλου του στην Αγία Παρασκευή. «Το αγάπησα γιατί είναι ένα σύγχρονο σύστημα αυτοάμυνας που δεν ακολουθεί την πεπατημένη, αλλά κυρίως γιατί σου ελευθερώνει το μυαλό, σε βάζει να σκέφτεσαι έξω από το "κουτί" και να προπονείς μυαλό και σώμα. Έχει, άλλωστε, άπειρες τεχνικές και κάθε προπόνηση είναι διαφορετική. Το χόμπυ, λοιπόν, έγινε λατρεία και αργότερα επάγγελμα, αφού κατακτώντας το κατάλληλο επίπεδο, παρακολούθησα το σχολείο εκπαιδευτών για πολίτες (C.I.C), στην Αθήνα, με εκπαιδευτές από την Παγκόσμια Ομάδα Εκπαιδευτών Κραβ Μαγκά, όπως ο μάστερ Ανί Μογιά (Master 2), παγκοσμίως πρώτος στο Κραβ Μαγκά και πρόεδρος της IKMF, και οι Israel

Tamir (Expert 4), Israel Coehn (Expert 3), Γιώργος Χαλκιάς (Expert 2) και άλλοι».

Η καινούργια σχολή

Η σχολή άνοιξε αρχές Μαρτίου, στην περιοχή της Χρυσοπηγής στα Χανιά, στην οδό Ανδρέα Μιαούλη 20, κοντά στα σχολεία της περιοχής. Αποτελεί δε την κεντρική σχολή της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Κραβ Μαγκά (International Krav Maga Federation - IKMF) στα Χανιά, στην οποία διεξάγονται τα σχολεία εκπαίδευσης, οι εξετάσεις και τα σεμινάρια της ομοσπονδίας στην Κρήτη. Ένα τέτοιο σεμινάριο έλαβε χώρα στο ξεκίνημα της σχολής, στις 17 Μαρτίου, με θέμα την εμπλοκή και την απεμπλοκή σε βίαιη επίθεση και συγχρόνως πραγματοποιήθηκαν εξετάσεις μαθητών όλων των επιπέδων από τον Γιώργο Χαλκιά (Expert 2), ο οποίος ανήκει στην Παγκόσμια Ομάδα Εκπαιδευτών Κραβ Μαγκά.

Ο χώρος, όπως μας πληροφορεί ο Ηλίας, ήταν παλιά αποθήκη, την οποία διαμόρφωσε από το μηδέν μαζί με τον πατέρα του Γιώργο και το τελικό αποτέλεσμα είναι αυτό που βλέπουμε στις φωτογραφίες και κυρίως αυτό που πραγματικά ονειρευόταν ο Ηλίας!

Το πρόγραμμα των προπονήσεων είναι καθημερινό, με τμήματα προχωρημένων και αρχαρίων, τα οποία παρακολουθούν άντρες και γυναίκες όλων των ηλικιών.

Για περισσότερες πληροφορίες:
6988854828

Τι είναι όμως το Κραβ Μαγκά;

Το Κραβ Μαγκά είναι ένα σύστημα αυτοάμυνας που διδάσκει πώς να αποφεύγονται, να αντιμετωπίζονται και να ξεπερνιούνται όλων των ειδών οι επιθέσεις και η βία.

Είναι ένα πολύ σύγχρονο και πρωτοποριακό σύστημα, το οποίο συνεχώς αναπτύσσεται

και τελειοποιείται μέσα από την εμπειρία της σύγχρονης μάχης και αυτοάμυνας. Η ανάπτυξη και η τελειοποίηση γίνεται σε συστηματική βάση, καθώς η πρακτική του εφαρμογή αναδεικνύει νέες ανάγκες προσαρμογής τεχνικών αντιμετώπισης. Κάθε χρόνο αυτές οι προσαρμογές διδάσκονται από εκπαιδευτές της ομάδας GIT (παγκόσμια ομάδα εκπαιδευτών) της παγκόσμιας ομοσπονδίας Κραβ Μαγκά (IKMF) στους εκπαιδευτές στην Ελλάδα και σε όλο τον κόσμο.

Το Κραβ Μαγκά απευθύνεται σε όλους τους ανθρώπους, ανεξαρτήτως φύλου και ηλικίας. Η εκπαίδευση γίνεται με βάση το ανθρώπινο ένστικτο και προσαρμόζεται στις δυνατότητες, την ψυχολογία και τη φυσική κατάσταση του κάθε μαθητή.

Στο Κραβ Μαγκά, επίσης, δεν υπάρχουν κανόνες. Οι τεχνικές που εκτελούνται κατά την εξάσκηση του στυλ πρέπει να είναι αποτελεσματικές και εφαρμόσιμες σε μία κατάσταση αληθινής συμπλοκής. Στην πράξη, οι μαθητές διδάσκονται τα ευάλωτα σημεία,

KRAV MAGA
FIGHT TO LIVE

ΠΡΑΞΙΣΤΙΚΗ
ΑΥΤΟΑΜΥΝΑ
ADD THE SMILE

Πέμπτες 2η
Χρυσοπηγής 20,
Χανιά
Τηλ. 6988 548 28

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΗΣ
Ηλίας Χατζηδάκης

π.χ. αυχένες, κρόταφοι, μάτια, λαιμός, γόνατα, βουβωνική χώρα κ.λπ., του ανθρώπινου σώματος και ενθαρρύνονται να χρησιμοποιούν αυτήν τη γνώση για να αποτρέψουν μια επίθεση.

«Πολέμα για τη ζωή σου», ένα από τα βασικά μοτίβ της τέχνης.

IKMF (International Krav Maga Federation)

Δημιουργήθηκε το 1995 από τον ιδρυτή του Κραβ Μαγκά Ιμίριχ (Ιμι) Σντε-Ορ και διευθύνεται σήμερα από Διοικητικό Συμβούλιο, πρόεδρος του οποίου είναι ο Άβι Μογιάλ.

Η IKMF θεωρείται η μεγαλύτερη και πιο επαγγελματική οργάνωση του Κραβ Μαγκά παγκοσμίως, με παραρτήματα στο Ισραήλ, στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, στην Αυστραλία, στη Β. Αμερική, στη Νοτιοανατολική Ασία και στην Άπω Ανατολή.

Η IKMF εκπαιδεύει και επιμορφώνει κάθε τύπο ενδιαφερομένου (με ή χωρίς προϋπηρεσία στο Κραβ Μαγκά ή στις πολεμικές τέχνες), όπως απλούς πολίτες, γυναίκες, παιδιά, αστυνομικούς και στρατιωτικούς, καθώς και άτομα που εργάζονται στη φύλαξη σημαντικών προσώπων (VIP) ή σε ομάδες ασφαλείας. Επιπλέον, σύντομα ξεκινά ένα μεγάλο πρόγραμμα «εφαρμοσμένου» Κραβ Μαγκά για άτομα με αναπηρία.

Η εκδρομή του συλλόγου μας

Την Κυριακή, 06/05/2018, ο πολιτιστικός σύλλογος Αρμενιανών Αττικής «Κριτοβουλίδης» πραγματοποίησε με μεγάλη επιτυχία και συμμετοχή την καθιερωμένη ετήσια εκδρομή του. Προορισμός μας, αυτή τη φορά, ήταν τα πανέμορφα Τρίκαλα ορεινής Κορινθίας.

Με σύμμαχό μας τον καιρό ξεκινήσαμε την εκδρομή μας με ευχάριστη διάθεση και κέφι, για μια όμορφη κυριακάτικη εξόρμηση σε μία ιδανική τοποθεσία. Ο πρόεδρος του συλλόγου καλωσόρισε και ευχαρίστησε τους συμμετέχοντες, λέγοντας τους ξεχωριστές και περίτεχνες μαντινάδες. Με χαμόγελα, ανέκδοτα, τραγούδι, τσικουδιά και μπόλικα κεράσματα χαράξαμε πορεία προς την Κορινθία.

Πρώτη μας στάση ήταν το παραθαλάσσιο Βραχάτι, όπου και απολαύσαμε το πρωινό μας καφεδάκι με θέα την μεγάλη παραλία της Κορινθιακής κωμόπολης.

Στη συνέχεια κατευθυνθήκαμε προς το Μοναστήρι του Αγίου Βλασίου που βρίσκεται στην Ορεινή Κορινθία και αποτελεί το σημαντικότερο αξιοθέατο της περιοχής. Η διαδρομή ήταν υπέροχη μέσα από ένα καταπράσινο ιδιαίτερης φυσικής ομορφιάς τοπίο, που σου ενέπνεε μια ψυχική ηρεμία και γαλήνη.

Το ιστορικό Μοναστήρι του Αγίου Βλασίου, βρίσκεται πάνω από τα Άνω Τρίκαλα.

Πιθανά, ο Άγιος Βλάσιος αντικατέστησε τον ιατρό Ασκληπιό, του οποίου υπήρχε λατρευτικό στο Μύσαιον. Η θαυματουργική εικόνα ανάγεται στον 8ο αιώνα, εποχή των εικονομαχιών. Κάποιος ερημίτης ασκητής κατέφυγε στη σπηλιά του βράχου κοντά στη μονή για τη διάσωσή της, όπου και ασκήτεψε. Αργότερα οι ντόπιοι βρήκαν την εικόνα και έχτισαν εκκλησιάκι. Στη συνέχεια, κατά την εποχή της τουρκοκρατίας, διαδραμάτισε πνευματικό και καθοδηγητικό ρόλο στην περιοχή, αφού στο χώρο του μυήθηκαν στη φιλική εταιρεία οι Νοταράδες και οι Δάσιοι. Την εποχή του Όθωνα, ο Ανδρέας Νοταράς με εισήγησή του κατήργησε τη μονή και όλος ο πλούτος της πέρασε στα χέρια των Νοταραίων. Μόνον ένας καλόγηρος, ο Νικόδημος, έμεινε και το συντηρούσε έως το 1898. Δυστυχώς γκρεμίστηκαν όλα τα κελιά και το μοναστήρι οδηγήθηκε στην παρακμή.

Το 1924 η μοναχή Θέκλα Σταυροπούλου διαδέχτηκε τον Τρικαλίτη θείο της Δομέτιο Κασσόρη. Με τη φροντίδα της έγινε πάλι επίσημη μονή. Το 1928 το Υπουργείο Θρησκευμάτων το αναγνώρισε ως γυναικεία μονή. Με αφοσίωση και εργατικότητα η ηγουμένη Θέκλα έδωσε ζωή στη Μονή, αφού έφτασε να κάνει τα κελιά από πέντε δώδεκα. Από τότε έως σήμερα το μοναστήρι γνωρίζει μεγάλη ανάπτυξη, προσέρχονται προσκυνητές της θαυματουργής εικόνας του Αγίου Βλασίου από όλο τον κόσμο, συνδυάζοντας διακοπές και έκφραση θρησκευτικού συναισθήματος.

Με κατάνυξη και πίστη προσκυνήσαμε την εικόνα και φωτογραφηθήκαμε σε κάθε σημείο της μονής μέσα σ' ένα προσεγμένο γεμάτο τριανταφυλλιές κήπο, αλλά και στο ιστορικό δέντρο που ο Παπαφλέσσας προέτρεψε τους πολεμιστές για την μεγάλη εξέγερση κατά των Τούρκων την παραμονή της ελληνικής επανάστασης.

Μετά την ξεχωριστή αυτή επίσκεψη, είχε έρθει η ώρα του φαγητού, όπου και πήγαμε σε μία πολύ ωραία, παραδοσιακή ταβέρνα στα μεσαία Τρίκαλα. Εκεί είχαμε την ευκαιρία να γευθούμε τα λαχταριστά πιάτα τους και το εκλεκτό κρασί, απολαμβάνοντας την θέα από ψηλά. Η παρέα μας ήταν γεμάτη κέφι και ζωντανία. Χορέψαμε με την ψυχή μας συρτό και μαλεβιζιώτη στα

ορεινά της Πελοποννήσου προσφέροντας κρητικό αέρα στην περιοχή.

Μετά το υπέροχο και κεφάτο αυτό τρίωρο, σειρά είχε η απογευματινή μας βόλτα στο όμορφο Ξυλόκαστρο ή αλλιώς στο καταπράσινο ακρογιάλι του Κορινθιακού. Εκεί κάναμε την βόλτα μας κατά μήκος της παραλίας και χαρήκαμε το παγωτό μας αγναντεύοντας το γαλάζιο της θάλασσας.

Είχε έρθει, όμως και η ώρα της επιστροφής. Ο πρόεδρος του συλλόγου εκ μέρους του Δ.Σ ευχαρίστησε, για άλλη μια φορά, τους παρευρισκόμενους για τη συμμετοχή τους και τους έδωσε ραντεβού στους Αρμένους. Την εκδρομή μας τίμησε με την παρουσία του ο Α' αντιπρόεδρος της Ομοσπονδίας Αποκόρωνα, κ. Βαρδής Μπραουδάκης και τον ευχαριστούμε.

Μια ακόμα επιτυχημένη εκδρομή είχε φτάσει στο τέλος της, αλλά μας είχε αποζημιώσει με τον καλύτερο τρόπο, παρέχοντας μας την ευκαιρία να θαυμάσουμε τα αξιοθέατα, να χαρούμε τη φύση, να μοιραστήσουμε εντυπώσεις με μία ζεστή και ζωντανή παρέα και παν' απ' όλα να ξεφύγουμε απ' την καθημερινότητα.

*Καλό καλοκαίρι με υγεία,
χαρά και αισιοδοξία.*

Μαριάννα Γ. Γαλανάκη

Άγιος Κωνσταντίνος

Γιορτάστηκε και φέτος το εκκλησάκι του Αγίου Κωνσταντίνου στο χωριό στις 21 Μαΐου. Ακολούθησε η καθιερωμένη φιλοξενία των παρευρισκόμενων από τον Μανώλη Χαιρετάκη στο κτήμα του «Διαδρομές» που βρίσκεται δίπλα.

Αυτοί που φεύγουν...

Πέθανε στους Αρμένους, στις 10 Μαρτίου 2018, και ετάφη στο νεκροταφείο του Προφήτη Ηλία, η **Υακίνθη Παπαδάκη**, το γένος Τερεζάκη, ετών 92. Η Υακίνθη ήταν μητέρα του Λευτέρη και του Μανώλη.

Πέθανε στην Αθήνα, στις 27 Ιανουαρίου 2018, και ετάφη στο κοιμητήριο Καλυβών, η **Κατίνα Χατζημανωλάκη**, το γένος Τερεζάκη. Η Κατίνα ήταν σύζυγος του Μανώλη και μητέρα της Ξανθούλας. Στη μνήμη της, η Σοφία Μιχαήλ Τερεζάκη προσέφερε στην εφημερίδα μας 50 ευρώ.

Πέθανε στους Αρμένους, στις 8 Μαρτίου 2018, και ετάφη στο νεκροταφείο του Προφήτη Ηλία, η **Μαρία Τερεζάκη** χήρα Κωνσταντίνου, το γένος Βανδουλάκη, ετών 90. Η Μαρία ήταν μητέρα της Σοφίας και της Μίκας.

Πέθανε στην Αθήνα στις 22 Μαΐου 2018, και ετάφη στις 23, στο νεκροταφείο του Προφήτη Ηλία στους Αρμένους, η **Ερμιόνη Καβρουλάκη** το γένος Φραντζεσκάκη, ετών 91. Η Ερμιόνη, χήρα του Μιχάλη ήταν μητέρα του Κωστή, της Άννας, και του Βασίλη.

Δωρεές στην Ενορία Αρμένων

Προσέφεραν στην ενορία Αρμένων, η **Μαρία** και ο **Κώστας Χατζηκυριάκου** 50€, η **οικογένεια Μαρίας Κωνσταντίνου Τερεζάκη** 100€, ο **Ιωάννης Προεστάκης** 50€, η **οικογένεια Βασίλη Καβρουλάκη** 50€, η **Σπανουδάκη Αντωνία** 20€, ο **Καλλιβρετάκης Νίκος** 300€, ο **Παπαδάκης Εμμανουήλ** 30€, ο **Σολινταδάκης** 50€, η **οικογένεια Μαρίας Κων. Τερεζάκη** 250€, ο **Ελευθέριος Δ. Παπαδάκης** για αγορά τάφου, 200 €.

Το Εκκλησιαστικό συμβούλιο ευχαριστεί όλους τους δωρητές και παρακαλεί ο Άγιος να είναι βοηθός όλων.

Ο ιερέας

Πατήρ Αντώνιος Παπαδοκοκολάκης

Μαντινάδες

Μη σε πλανεύουνε ποτέ
τα κάλλη του προσώπου
του κόσμου διαμαντόπετρα
είν' η καρδιά του ανθρώπου.

Ο κόσμος είν' απέραντος,
έχει χιλιάδες στράτες
κι εμείς εγεννηθήκαμε
περαστικοί διαβάτες.

Τιτίκα Πικιά

ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΒΑΜΟΥ

Όποιο κοπέλι έφαχνε στα γράμματα τη λύση
στο Βάμο στο Γυμνάσιο έπρεπε να φοιτήσει.

Παράδες δεν υπήρχανε να δίνουμε στ' αγωγή
τ' Αρμενιανάκια πήγαιναν στο Βάμο με τα πόδια.

Ήταν ο Βαγγέλης ο Καβρός, η Πόπη η Γαβριλάκη
το Βασιλείο του Λαμπαθέ, η Πόπη η Καβρουλάκη.

Ήταν η Μάρω του Καβρού, η Κάτια του Ξανάκη
το Μανωλιό του Πιπερή κι ο Τάκης του Πριπάκη.

Μαζί τους και ο Τσακροκωστής και ο Τερεζογιάννης
τα Νικητάκια ήταν εκεί κι ο Πατηνιώτης Γιάννης.

Κανένα κι αν εξέχασα μη παρεξηγάτε
γιατί είμαι γέρος και ξεχνώ και να με συμπαθάτε.

Κάθε πρωί μαζεύονταν όσω απ' του Ζαχάρη
και αναχωρούσαν από κει με κέφι με καμάρι.

Φωνές, αστεία, ανέκδοτα, τραγούδια, μαντινάδες
αμβλύνουνε την κούραση και διώχνουν τις ζαλάδες.

Οι κοπελιές στσι μπλέ ποδιές απέριττα ντυμένες
γλυκές αέρινες μορφές, κούκλες παραμυθένιες.

Κι οι νεαροί, τα θρυλικά καπέλα τους φορούνε
να σώσει να τελειώσουνε να μην τα ξαναδούνε.

Απ' του Ζαχάρη φύγανε και τώρα, μουνδιασμένα,
τα σύννεφα στον ουρανό, πυκνά και μολυβένια.

Μέσα βαθιά τους ήθελαν ν' αργήσουνε λιγάκι
γιατί 'χαν διαγώνισμα από το Συννεφάκη.

Τα σύννεφα μαυρίσανε κι ουρανόσ βρυχάται
ποιος είδε έτσι τον καιρό και δεν τονε φοβάται.

Λυσοσομανάει ο βοριάς τα πρόσωπα ραπίζει
τσι φτωχικές ομπρέλες τους σκίζει και τσι γυρίζει.

Βροχή, αέρας, αστραπές και φοβερές αντάρες
οι Γαλανές γινήκανε μεγάλες μπουτσουνάρες.

Για λίγο ελουφάσανε σε κάτι σπηλιαράκια
μα επιμένει ο καιρός δεν κάνει αστειάκια.

Τελείως απροσπάτεντοι κινούνται προς το Στόχο,
να μάθουν πρέπει γράμματα με κόπο και με μόχθο.

Βρεγμένοι ως το κόκαλο έφθασαν στο Σχολείο
στην πόρτα τους περίμενε το «Φοβερό Θηρίο».

Λες και δεν είδε τα παιδιά, λες και δεν είχε κρύο
ο Μπέστια* τους πρόσταξε: «Περάστε στο Σχολείο».

Καθίστε στα θρανία σας και βγάλετε μια κόλλα,
να δω αν τα διαβάσατε και αν τα κατέχει' όλα».

Έτσι έμαθαν γράμματα δεν έπαιζαν τσι βώλους
σπουδαίοι εγινήκανε και μας πρεπιίζουν όλους.

* **Ντι Μπέστια:** θηριώδης παλαιστής του κατς
τη δεκαετία του '70.

Παλιός Αρμενιανός

ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ

Σχολικό έτος 1960 - 1961

Τα ονόματα των μαθητών, οι περισσότεροι στην Τρίτη και Τετάρτη τάξη του Γυμνασίου Βάμου, από αριστερά προς τα δεξιά:

Βαγγέλης Καβρουλάκης, Γιώργος Προεστάκης, Μανώλης Τσακίρακης, Βασίλης Λαμπαθάκης, Γιάννης Πατηνιωτάκης, στη μοτο Μανώλης Πιπεράκης με τη Πιπίνα Νικητάκη, Στέλλα Πατινιωτάκη, Κατίνα Λαμπαθάκη, Λιωλιώ Καλλιβρετάκη, Πόπη Γαβριλάκη, Πόπη Καβρουλάκη, Γιάννης Τερεζάκης, Ηλίας Νικάκης, Δημήτρης Αβερκάκης. Σήμερα δεν είναι μαζί μας ο Γιώργος, η Πιπίνα, η Στέλλα, και ο Γιάννης Τερεζάκης, ας είναι καλά εκεί που είναι. Φωτογράφος ήταν ο Καντέρης, που γύρναγε με το μηχανάκι του από χωριό σε χωριό.

Φωτογραφία από το αρχείο του Μανώλη Πιπεράκη, που δημοσιεύθηκε στο τεύχος 68 της Ελευθερόπολης.

Έλα παπού να σου δείξω τ'αμπελοχώραφά σου

Μιιάζει και το άρθρο [στο περασμένο τεύχος 88ο της Εφημερίδας μας] που συνοδεύει τη φωτογραφία με τους Νεοζηλανδούς του 1945 στο χωριό μας, και τα αναφερόμενα στην ηλικία του πλατάνου, στην πρώτη σελίδα.

Αγαπυτέ κε Μπόμπ Σινκλαίρ, και εμπειρογνώμονες συγχωριανοί – να με συγχωρήσετε αλλά μάλλον πρέπει να καταθέσετε τα διπλώματά σας, κι αυτά επειδή εγώ έβαλα την πινακίδα – και όπως έχω ξαναπεί, εγώ είμαι υπεύθυνος τι λέω και τι κάνω ΕΓΩ.

Πάμε λοιπόν στην έκδοση του βιβλίου –ΟΙ ΑΡΜΕΝΟΙ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ – έκδοση του Συλλόγου Αρμενιανών Αττικής του 1991,

με συγγραφέα τον συγχωριανό, μακαρίτη σήμερα Στέφανο Φρεσκάκη, επίτιμο πρόεδρο Παγκρητίου Αδελφότητας Μακεδονίας και Ανωτάτου Αξιωματικού της Ελληνικής Αστυνομίας, ξεχωριστής προσωπικότητας της Κρήτης και τιμής του χωριού μας. Σε ότι αφορά το συγκεκριμένο θέμα, σελίδα 19, παραθέτω φωτοτυπία του βιβλίου.

Κύριε Μπομπ, εγώ δεν μπορώ να ξέρω πότε φυτεύτηκαν τα δέντρα στο χωριό σας, αλήθεια εσείς πως το κάνετε τόσο εύκολα, εκτός κι αν έχετε ικανότητες ΝΤΙ-ΕΝ-ΕΙ.

Να σημειώσω ακόμα ότι το 1910 που φυτεύτηκε ο πλατάνος, ο Στέφανος Φρεσκάκης ήταν Γυμνασιόπαιδο, οπότε θυμόταν

και είχε κρατήσει στοιχεία όπως αναφέρει σε άλλο σημείο του βιβλίου.

Σε κάθε περίπτωση νάστε όλοι καλά –καφενείο καθόμαστε, ότι θέλουμε λέμε– όμως τα γραφτά μένουνε, γι αυτό παρακαλώ την εφημερίδα στην δημοσίευση του κειμένου μου.

Γιάννης Τερεζάκης

Πρόεδρος Συλλόγου Αρμενιανών Αττικής «Ο ΚΡΙΤΟΒΟΥΛΙΔΗΣ»

Πρόεδρος Ομοσπονδίας Σωματείων Αποκορώνου

Μέλος Δ.Σ. Παγκρητίου Ενώσεως Αθηνών –Εκπρόσωπος Ν. Χανίων

Από το βιβλίο του Στέφανου Φρεσκάκη, ΟΙ ΑΡΜΕΝΟΙ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ – έκδοση του Συλλόγου Αρμενιανών Αττικής 1991, σελ. 19.

ΕΜΠΟΡΙΟ – ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ –ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Το χωριό μας την εποχή εκείνη ήταν και εμπορικό κέντρο, αν κρίνει κανείς και από τα μαγαζιά που λειτουργούσαν τότε, που θα τα απαριθμήσω αρχίζοντας από του :

1. Παπαμαρκάκη ή Γωνιώτη όπως τον έλεγαν τότε, λόγω της καταγωγής του από την Αση –Γωνιά, που ήταν Καφεπαντοπωλείο – Κρασοπωλείο όπως όλα σχεδόν τα μαγαζιά τότε, εκτός των όσων κάνω ειδική μνεία.

2. Δίπλα στον Νικόλα (Καλλιβρετάκη) άνοιξε τότε καφενείο ο Νικόλαος Σκανδάλης, όπου πρωτοεμφανίστηκε ο φωτογράφος με το χωνί που τόσο μας εντυπωσίασε, καθώς και ο караγκιόζης (ο περίφημος

τότε Σαντορινιός με τις κούκλες του), που ξετρέλαινε τα παιδιά. Αργότερα ο Σκανδάλης, έκτισε δικό του μαγαζί δίπλα στο σπίτι του.

3. Απέναντι του Τερεζοκωνσταντή, που έβραζε το κουμάρι στις γιορτές των Χριστουγέννων – Πρωτοχρονιάς με το περίφημο λασκινέ (θα μπορούσε να γράψει κανείς ολόκληρο μυθιστόρημα για κάποιον Αρμενιανό, που από εξαιρετική εύνοια της τύχης μια χρονιά στο λασκινέ αυτό, έγινε επαγγελματίας χαρτοπαίκτης των Χανίων, με το αναπόφευκτο τελικά κατόντημα να φύγει κακήν – κακώς στα ξένα, όπου και πέθανε χωρίς να ξαναφανεί στον τόπο του (προς μεγάλη δυστυχία και θλίψη των δικών του).

4. Δίπλα του Τερεζομικάλη το καφενείο.

5. Δίπλα του Λιάπη, που σήμερα ανήκει στον Μαντωνανάκη, του οποίου η μητέρα ήταν αδερφή του. Ο Λιάπης απέναντι στο μαγαζί του, και ακριβώς στη ρίζα του τοίχου που περιέβαλλε τότε την αυλή της εκκλησίας του Αν-Γιάννη φύτεψε κατά το 1910 τον πλατάνο που στολίζει σήμερα την πλατεία του χωριού. Αξίζει νομίζω να αναρτηθεί στον πλατάνο αυτό μια αναμνηστική πινακίδα. Ο Δημήτρης Καβρουλάκης έβγαλε αναμνηστική μαντινάδα για αυτή την ευεργεσία του Λιάπη

«εις την πλατειάν ο πλατάνος
περήφανα που στέκει,
ο Λιάπης τον εφύτεψε
μόνο να το κατέχεις».

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Χανιά, 2-4-2018

Αγαπητή Ελευθερόπολι, Αθήνα

Στέλνω το φύλλο των «Χανιώτικων Νέων» της Παρασκευής για το Αρχείο σας, μιας και στα «πνευματικά γεγονότα» καταχώρησα δυο γραμμές για το Πασχαλινό σας φύλλο που είναι –όπως κι όλα-θαυμάσιο.

Με την ευκαιρία, μια και υπήρχε ακόμη, κι ας έχουν περάσει τριάντα πέντε χρόνια, κυπριακό μου αντίτυπο, σας το στέλνω για το αρχείο της εφημερίδας, προπάντων για τις σελίδες 6-7 με τη ρίμα του Χαβρέ.

Δεν θα ξεχάσω τα χειροκροτήματα στο άκουσμά της. Μιλούσα από τον εξώστη του Δήμου Λευκωσίας. Είχαμε πάει με τις «Κρητικές Μαδάρες». Αξέχαστα χρόνια!

Σ' όλο σας το Επιτελείο θερμές ευχές.

Καλό Πάσχα και πάντα άξιο!

Σταμ. Α. Αποστολάκης
Δάσκαλος-Λαογράφος

Βρισκόμαστε στον Αποκόρωνα και πλησιάζει το Πάσχα. Λαβαίνουμε την τρίμηνη περιοδική έκδοση των Αρμενίων Αποκορώνου "Ελευθερόπολις", τεύχος 88, Α' τριμήνου 2018, πασχαλινό, εορταστικό 16σέλιδο.

Εί μπορείτε να μη γράψετε δυο γραμμές ευχαριστιών για τους συνεχείς τώρα και 23 χρόνους αγώνες των συντελεστών της έκδοσης αυτής, να κυκλοφορούν τακτικά το φύλλο; Και να μην εκφράσετε τις συγκινήσεις σου, διαβάζοντας το σελίδα-σελίδα.

Από τα "Κάλαντρα της Μεγ. Παρασκευής" ως τη μοναδική μας Ροδαρά (σ. 3) που της ευχόμαστε χρόνια και χρόνια να μας θυμίζει τα περασμένα και «να μας στέλνει τα χαιρετίσματά της μ' ένα ματσάκι ρόδα» πάντα ευδιαστά και καλοπροαίρετα!

Και η περιδιάβαση «στον ιστορικό πλάτανο των Αρμενίων» και η αναφορά «στην ιστορική ρίμα του αιμν. Χαβρέ (σ. 7) που τον θυμάμαι στο λεωφορείο ν' απαγγέλλει τη ρίμα του: και στη συνέχεια να την προσφέρει σ' όποιον την ήθελε! Τύποι και χαρισματούχοι άνθρωποι τ' Αποκόρωνα, που άφησαν εποχή! (Εχω την τύχη να έχω συμπεριλάβει σε μελέτη μου για τον Κυπριακό αγώνα 1955-59 ρίμα του, δημοσιευμένη και σε Κυπριακό και σε Κρητικό περιοδικό!)

Όλη η πασχαλινή "Ελευθερόπολις" όπως και πάντα είναι πολύτιμη, ενδιαφέρουσα και γράφει Ιστορία Να 'στε όλοι σας καλά. Εκδότης, δ/ντης, συνεργάτες και μέλη του "Κριτοβουλιδην" Καλό Πάσχα!

Παρασκευή 30 Μαρτίου 2018 | Χανιώτικα νέα

Πνευματικά και καλλιτεχνικά γεγονότα

του τόπου μας

ΣΤΑΜΑΤΗΣ ΑΠ. ΑΠΟΣΤΟΛΑΚΗΣ, δάσκαλος - λαογράφος

Αγαπητοί αναγνώστες
Καλημέρα Σας και καλή Ανάσταση!

Ευχαριστούμε τον αγαπητό φίλο της εφημερίδας μας, **Σταμάτη Αποστολάκη** για το ενδιαφέρον του για την «Ε» και τα καλά του λόγια! Τον συγχαίρομε για το σημαντικό πολυετές λαογραφικό του έργο και την προσφορά στον τόπο μας.

«Ε»

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Πήρε το πτυχίο της

Το πτυχίο της πήρε από το τμήμα Οργάνωσης και Διοίκησης Επιχειρήσεων του Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών (πρώην ΑΣΟΕΕ) και ορκίστηκε στις 8 Μάρτη 2018, η **Ειρήνη Χαλβαδάκη** κόρη του αείμνηστου Αντώνη και της Ευαγγελίας.

Της ευχόμαστε καλή σταδιοδρομία και πάντα επιτυχίες στη ζωή της.

Στη φωτογραφία από αριστερά ο αδερφός της Ειρήνης Βασίλης, η νέα πτυχιούχος Ειρήνη, η μητέρα της Ευαγγελία, και η αδερφή της Άννα.

Επιτυχίες

Την πρώτη θέση στην κατηγορία του, στο Παγκρήτιο πρωτάθλημα Ζίου Ζίτσου (JU-JITSU) που έγινε στον Κλαδισό, κατέλαβε ο Γεώργιος-Αλέξανδρος Αλβανός, γιός του Μιχάλη και της Ελένης.

ΔΩΡΕΕΣ ΣΤΗΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΜΑΣ

Το περασμένο τρίμηνο λάβαμε από τους αγαπητούς αναγνώστες τα παρακάτω ποσά ως οικονομική ενίσχυση της εφημερίδας μας. Τους ευχαριστούμε όλους θερμά.

Σοφία Μιχαήλ Τερεζάκη στη μνήμη Κατίνας Χατζημανωλάκη, το γένος Τερεζάκη	Αθήνα	50
Βιριράκη Δημοσθένη		
Μαρινάκη Αθηνά	Αθήνα	50
Πέγιου Ειρήνη	Θεσσαλονίκη	50
	Αθήνα	50
Αιδεσιμότατο Παπαδοκοκολάκη Αντώνιο	Αρμένιοι	20
Τσιτσιρίδη Χρήστο του Ιωάννη	Χανιά	50
Καλλιβρετάκη Μαρία, χήρα Χρήστου	Αρμένιοι	20
Μαμαλουκάκη-Φρεσκάκη Χρυσούλα		
Θεοφίλου-Φρεσκάκη Χριστίνα	Αθήνα	50
Ατσαλάκη Σπυρίδωνα	Ηράκλειο	15

Παπαδημητρίου Νικόλαο	Αθήνα	20
Θεοδωράκη Βασίλη	Αθήνα	100
Φλεμετάκη Γαβριήλ	Θεσσαλονίκη	30
Παπαδάκη Γεώργιο του Χαραλάμπους	Καλύβες	40
Ζκέρη Βασίλη	Αθήνα	20

Οι οικονομικές προσφορές μπορούν να κατατίθενται στο λογαριασμό GR900110156000015676103433 της Εθνικής Τράπεζας δηλώνοντας στην τράπεζα το όνομά σας, ή να αποστέλλονται με ταχυδρομική επιταγή στη διεύθυνση: Τσακίρακις Γιάννης, Σουλίου 124, 173 42 Αγ. Δημήτριος και στη συνέχεια να ενημερώνετε την εφημερίδα στο τηλέφωνο 210-9916613, για να σας σταλεί η σχετική απόδειξη.

Φαρμακείο στους Αρμένους

Απέκτησαν και οι Αρμένιοι το δικό τους φαρμακείο! Η **Έφη Κατάκη**, φαρμακοποιός, πτυχιούχος του Πανεπιστημίου Πατρών, άνοιξε φαρμακείο στο χωριό μας, στο οποίο μπορεί κανείς να βρει εκτός από φάρμακα, καλλυντικά, βρεφικά είδη, συμπληρώματα διατροφής, ορθοπαιδικά είδη κλπ.

Το φαρμακείο είναι στο δρόμο προς το Νιό Χωριό, απέναντι από το Ιατρείο.

Της ευχόμαστε Καλές Δουλειές!!!

Βράβευση του Γυμνασίου Βάμου

Βραβεύτηκε το Γυμνάσιο Βάμου στον 4ο Παγκρήτιο Διαγωνισμό Δημοσιογραφικών Δεξιοτήτων «Λευτέρης Δασκαλάκης», από τον Σύλλογο Νεανικής Δημοσιογραφίας «Τύπος και Ουσία». Το Γυμνάσιο Βάμου απέσπασε, Βραβείο Μαθητικού Εντύπου για την εφημερίδα «Μαθητών Λόγος», τεύχος 14. Επίσης η Αρμενιανή μαθήτρια **Κατε-**

ρίνα Χαιρετάκη, κόρη του **Μανώλη** και εγγονή του **Βασίλη** και της **Κατίνας**, απέσπασε Βραβείο Μαθητικού Ρεπορτάζ για την εργασία της «Η επίσκεψη στο μουσείο της Ελεύθερας».

Πολλά συγχαρητήρια σε όλους τους συντελεστές του Περιοδικού και ξεχωριστά στην **Κατερίνα**.

Γάμος

Ένας πολύ όμορφος γάμος με Κρητικό άρωμα έγινε στο όμορφο Κιλκίς. Γαμπρός ο **Μιχάλης Καλιτσάκης**, γιος του **Γιώργου Καλιτσάκη** και της **Ελένης Αβερκάκη**. Νύφη η **Μαρία Μουλά**, κόρη του **Δημοσθένη** και της **Μαρίας Μουλά**. Κουμπάροι ο Μανώλης Μπατάκης και ο Σάββας Μπλιάτσας. Όλοι οι καλεσμένοι περάσαμε πολύ ωραία. Διασκεδάσαμε με την λύρα του Γιώργη Γαλάνη.

Σας ευχόμαστε να ζήσετε Εντυχισμένοι και Χαρούμενοι.

Ο θεός σας, **Γιώργος Αβερκάκης**.

